

Extra-Legal Actions of the Security Council in Violation of Fundamental Human Rights

Seyyed Ghasem Zamani¹, Javad Safdari Kohneh Shahri^{2*}

1. Professor, Department of Public and International Law, Faculty of Law and Political Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Email: zamani@atu.ac.ir

2. PhD Student in International Law, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

*Corresponding Author: Email: j.saf.mehr@gmail.com

A B S T R A C T

The Security Council has interpreted the concept of international peace and security extensively and extended it to a wide range of issues, including the protection of human rights and the protection of human rights abuses. So that some of its decisions and actions have been beyond the limits of legal authority and competence and incompatible with the objectives of the Charter and human rights obligations and contrary to the standards of international law. The purpose article is to examine the Security Council as an extra-legal body and the shortcomings of its commitment to its obligations and responsibilities in the face of serious human rights violations resulting from Chapter VII and humanitarian interventions. Despite the council's claim of human rights protection, there has been a clear contradiction in its management behavior and performance, which not only has not reduced

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:
Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.48300/JLR.2024.349732.2109

Received:
11 July 2022

Accepted:
3 October 2022

Published:
5 September 2024

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

human rights violations in practice, but has in some cases exacerbated the council's inefficiency. The findings show that non-compliance with the limits and powers and veto power of the permanent members of the Council is one of the most important factors in the failure of the Security Council in resolving human rights issues and managing international crises. Therefore, by adopting a mechanism independent of the political interests of the permanent members and using the veto to strengthen and positive cooperation, we can pave the way for fundamental changes in the behavioral patterns and procedures of the council and proper internal monitoring of its actions and commitment to provided human rights obligations.

Keywords: Security Council, Human Rights, United Nations, International Peace and Security, Crisis Management.

Excerpted from the Ph.D. thesis entitled "Extra-Legal Actions of the Security Council in Violation of Fundamental Rights", Faculty of Law and Political Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author contributions:

Seyyed Ghasem Zamani: Data Curation, Supervision.

Javad Safdari Kohneh Shahri: Conceptualization, Methodology, Formal analysis, Investigation, Resources, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Project administration.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Zamani, Seyyed Ghasem & Javad Safdari Kohneh Shahri. "Extra-Legal Actions of the Security Council in Violation of Fundamental Human Rights". *Journal of Legal Research* 23, no. 58 (September 5, 2024): 7-48

Extended Abstract

The United Nations Security Council, by developing the concept of maintaining international peace and security, has expanded its activities in many issues, including the protection of human rights and the requirements arising therefrom, and in some cases, by referring to the seventh chapter of the Charter, it has taken legislative and judicial actions in This is the context. In such a way that some of the decisions and actions of the Security Council were beyond legal authority and inconsistent with the goals of the charter and human rights obligations and contrary to the standards of international law in dealing with human rights violations. While examining the difficulties related to the acceptance of the Security Council as an extra-legal body and the shortcomings of its commitment to its obligations towards the severe violations of human rights caused by Chapter Seven measures and humanitarian interventions, it argues that despite the Council's protection of human rights Humanity, there has been an obvious contradiction in its management behavior and performance, which not only did not reduce human rights violations in practice, but in some cases led to the escalation and inefficiency of the Security Council.

On the other hand, the Security Council's expanded understanding of the concept of international peace and security not only provided the ground for the development of the Council's extensive authority and authority, but also the existence of subsequent disputes and conflicts between the permanent members, as well as the power of veto affected by the national interests of each of the They and their illogical use have prevented the realization of the main goals of the Security Council to maintain international peace and security, as well as to deal with international crises and human rights violations. Hence, the origin of many recent failures of the Council can be found. The lack of a coherent executive mechanism and the structural weakness of the council are affected by the influence of big powers as the main players and their role in the way of approving resolutions and taking unfair decisions and the actions of the council are in accordance with the seventh chapter of the charter, including the imposition of sanctions and lack of timely performance. In humanitarian intervention and compliance with obligations and standards of human rights, he also considered the lack of a correct and effective monitoring system in the implementation of peace operations.

This article also analyzes that the Security Council has not only been unsuccessful in managing international crises due to the influence of the interests of the permanent members and the power of the veto as a privilege, but in some cases it has also led to its inefficiency. Therefore, by adopting a mechanism independent of the interests of the members of the Permanent

Council and taking into account the interests of the international community and also considering the right of veto not as a privilege but as a guarantee of the sense of global responsibility of the Council to perform better tasks and strengthen positive cooperation, the steps be removed effectively. In this way, the aforementioned process can provide the basis for fundamental reforms and changes in the procedure and behavior patterns and actions of the council according to the current structure of the charter to resolve international crises and deal with human rights violations, while strengthening the proper monitoring system within The Security Council, its actions based on the seventh chapter of the Charter, by complying with the obligations and respecting the standards of human rights in humanitarian interventions as well as in the implementation of peacekeeping operations, promote the level of effectiveness and efficiency of the Council and make it regular.

اقدامات فراقانونی شورای امنیت در نقض حقوق بنیادین بشر

سید قاسم زمانی^۱، جواد صفدری کهنه‌شهری^{۲*}

۱. استاد، گروه حقوق عمومی و بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
zamani@atu.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
*نویسنده مسئول: j.saf.mehr@gmail.com

چکیده:

شورای امنیت با تفسیر موسع از مفهوم صلح و امنیت بین‌المللی و گسترش آن به بسیاری از موضوعات از جمله حمایت از حقوق بشر و مقابله با نقض‌های آن در مواردی اقدام به اعمال قانون‌گذاری و اقدامات قضایی در این زمینه نموده است. به طوری که برخی تصمیمات و اقدامات آن فراتر از حدود اختیار و صلاحیت قانونی و ناسازگار با اهداف منشور و تعهدات حقوق بشری و مغایر با موازین حقوق بین‌الملل بوده است. هدف این مقاله بررسی شورای امنیت به‌عنوان یک نهاد فراقانونی و کاستی‌های التزام آن نسبت به تعهدات و مسئولیت آن در قبال نقض‌های شدید حقوق بشری ناشی از اقدامات فصل هفتم و مداخلات بشردوستانه است؛ چراکه به‌رغم ادعای حمایت شورا از حقوق بشر، تناقضی آشکار در رفتار و عملکرد مدیریتی آن وجود داشته است که نه تنها در عمل موجب کاهش نقض‌های حقوق بشری نشده بلکه در مواردی منجر به تشدید و ناکارآمدی شورا شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد عدم رعایت حدود و اختیارات و حاکمیت حق و توتوی

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهش‌های حقوقی

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.48300/JLR.2024.349732.2109

تاریخ دریافت:

۲۰ تیر ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۱۱ مهر ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۱۵ شهریور ۱۴۰۳

اعضای دائم شورا از مهم‌ترین عوامل ناکامی شورای امنیت در حل مسائل حقوق بشر و مدیریت بحران‌های بین‌المللی است. از این رو با اتخاذ سازکار مستقل از منافع سیاسی اعضای دائم و استفاده از حق وتو در جهت تقویت و همکاری مثبت، می‌توان زمینه را برای ایجاد تغییرات اساسی در الگوهای رفتاری و رویه حاکم بر شورا و نظارت درونی صحیح بر اقدامات آن و نیز التزام به تعهدات و موازین حقوق بشر فراهم نمود.

کلیدواژه‌ها:

شورای امنیت، حقوق بشر، سازمان ملل متحد، صلح و امنیت بین‌المللی، مدیریت بحران.

برگرفته از رساله دکتری با عنوان «اقدامات فراقانونی شورای امنیت در نقض حقوق بنیادین»، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

سیدقاسم زمانی: نظارت بر داده‌ها، نظارت.
جواد صفدری کهنه‌شهری: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نوشتن - بررسی و ویرایش، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، مدیریت پروژه.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

زمانی، سیدقاسم و جواد صفدری کهنه‌شهری. «اقدامات فراقانونی شورای امنیت در نقض حقوق بنیادین بشر». مجله پژوهش‌های حقوقی ۲۳، ش. ۵۸ (۱۵ شهریور ۱۴۰۳): ۷-۴۸.

مقدمه

شورای امنیت [به‌عنوان] رکن اصلی سازمان ملل متحد، یک نهاد سیاسی با صلاحیت محدود است؛ که جز در موارد خاص اختیارات و وظایف آن مربوط به حفظ صلح و امنیت بین‌المللی است و مسئولیت اولیه از سوی اعضای ملل متحد به آن اعطا شده است. در این زمینه اعضای سازمان ملل متحد اختیارات بسیار گسترده، از جمله اختیاراتی که هیچ‌یک از سایر ارکان بین‌المللی از آن برخوردار نبوده و تصمیماتی که از نظر قانونی برای همه اعضای ملل متحد الزام‌آور است، به شورا اعطا کرده‌اند.^۱ هرچند مأموریت اصلی شورا مطابق بند ۱ ماده ۲۴ منشور، حفظ صلح و امنیت بین‌المللی بوده است، اما تفسیر آن از ماهیت این مأموریت و ابزار لازم برای اقدام به آن در طول دهه‌های اخیر دچار تحول شده است.^۲ این نهاد به اعمال اختیارات تقنینی، قضایی و اجرایی پرداخته و با بهره‌گیری از برخی تمهیدات قانونی و الزام‌آور مبتنی بر کنترل و مقابله (البته اگر در عمل چنین باشد) فعالیت می‌نماید به طوری که به نهادی فراقانونی و نامحدود تعبیر شده است.^۳ از طرفی محدودیت‌های اساسی ذکر شده در بند ۲ ماده ۲۴ بر این پایه است که شورا بایستی فقط طبق اهداف و اصول سازمان ملل متحد عمل نماید؛ اما اهداف و اصول بیان شده در ماده ۱ و ۲ منشور نه تنها شامل هدف اولیه حفظ صلح می‌شود بلکه همچنین منعکس‌کننده حقوق بشر، حقوق بشردوستانه، نگرانی‌های اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد هم هست.^۴ هرچند تهدید علیه صلح و امنیت بین‌المللی ممکن است به گونه‌ای نقض حقوق بشر و به تبع آن شکلی از نقض حقوق بین‌الملل باشد، اما این دو مفهوم لزوماً با یکدیگر همخوانی ندارند. بدین معنا که هنگامی که اقدام شورا برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی مطابق با اختیار آن باشد، شورا الزامی برای پاسخ به نقض حقوق بین‌الملل و نه حتی نقض منشور ملل متحد ندارد. در واقع به نظر عده‌ای از مفسران اختیار گسترده اعطا شده به شورای امنیت برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی بدین معناست که شورای امنیت «قانون فراخود»^۵ است که می‌تواند و باید فراتر از قانون عمل نماید. پس چرا باید از شورا انتظار داشت

1. See: Michael C. Wood, "The Interpretation of Security Council Resolutions", *Max Plank Yearbook of United Nations Law*, 20, 1(1998), 77-78.

2. See: Julie A. Mertus, *The United Nations and Human Rights: A guide for a new era*, 2nd edition (New York: Routledge, 2009), 98-99.

3. Devon Whittle, "The Limits of Legality and the United Nations Security Council: Applying the Extralegal Measures Model to Chapter VII Action", *European Journal of International Law*, 26, 3(2015), 672

4. Vera Gowlland-Debbas, "Security Council Enforcement Action and Issues of State Responsibility", *International and Comparative Law Quarterly*, 43, 1(1994), 91.

5. A Law Unto Itself

که به حاکمیت قانون پایبند باشد. در پاسخ باید گفت به‌رغم آنکه ماهیت سیاسی شورای امنیت غیرقابل انکار است اما لزوماً به این معنا نیست که به‌تبع آن شورا باید یا نباید به حاکمیت قانون بی‌اعتنا باشد. برای مثال در بحث تدوین و اعمال سیاست تحریم‌ها از سوی شورای امنیت دو دلیل قانع‌کننده برای رعایت ملاحظات حاکمیت قانون عنوان شده است. نخست، شورای امنیت رابطه نزدیکی با قانون و حاکمیت قانون داشته و به آن تکیه دارد. دوم، شورای امنیت به‌طور فزاینده‌ای اهمیت تقویت حاکمیت قانون را آشکارا اعلام کرده است. از این رو رابطه شورای امنیت و قانون پیچیده و چندمنظوره است، از یک سو شورا یک رکن سیاسی است که تصمیمات آن در یک محدوده وسیع اتخاذ می‌شود و از سوی دیگر، شورا نهادی است که تصمیمات و اقدامات آن دارای مجوز غیرنظامی و نظامی برای حفظ یا اعاده صلح و امنیت بین‌المللی بوده و به لحاظ قانونی تصمیمات آن برای دولت‌های عضو سازمان ملل متحد الزام‌آور بوده و دارای پیامدهای عمیق حقوقی است.

بدین ترتیب، شورا به طرز چشمگیری در موقعیت (پیوند) بین سیاست و قانون در امور بین‌الملل واقع شده است.^۶ به‌طوری که امروزه یکی از چالش‌های بزرگ شورای امنیت چگونگی ایفای نقش، مداخله و شیوه‌های عملی پرداختن به موضوعات و نگرانی‌های حقوق بشر و مقابله با نقض‌های آن به‌ویژه در طی دو دهه اخیر است که قابل تأمل می‌باشد، اینکه آیا اساساً شورا می‌تواند نگران نقض‌های حقوق بشر باشد، آیا تلاش‌های خیرخواهانه شورا در این خصوص ناشی از اهتمام سازمان ملل متحد در راستای اهداف و اصول آن بوده یا فقط متأثر از تهدید علیه صلح و امنیت بین‌المللی است. هرچند یکی از مهم‌ترین موضوعات منشور ملل متحد رعایت حقوق بشر و احترام به منزلت و کرامت افراد انسانی در پرتو نظم حقوقی بین‌المللی است و به‌عنوان یک قاعده آمره و غیرقابل تخطی مورد تأکید و حمایت تمام نهادها و ارکان ملل متحد از جمله شورای امنیت است؛ اما بررسی‌ها نشان می‌دهد که شورا طی دو دهه اخیر با تفسیر موسع و تکامل یافته از منشور و توسعه صلاحیت و اختیارات ضمنی خود مطابق فصل هفتم و ایجاد تحول در مفهوم صلح و امنیت بین‌المللی و گسترش و پیوند آن با مسائل حقوق بشر

6. Jeremy Matam Farrall, *United Nations Sanctions and the Rule of Law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007), 16-18.

البته این انتظار که شورای امنیت باید به حاکمیت قانون احترام بگذارد نیز از رویه خود شورا ناشی شده است. علی‌رغم شکست تلاش‌ها در کنفرانس سانفرانسیسکو برای تحکیم حاکمیت قانون در منشور ملل متحد به‌عنوان یک اصل راهنما برای اقدامات شورای امنیت، این مفهوم تأثیر شگفت‌انگیزی بر فعالیت‌های شورا داشته است. این تأثیر که به‌ویژه در دوران پس از جنگ سرد مشهود بوده است، در اولین نشست افتتاحیه شورا که در ۱۷ ژانویه ۱۹۴۶ برگزار گردید، پیش‌بینی و تعدادی از اعضای شورا تأکید کردند که انتظار می‌رود شورا نقشی محوری در تقویت حاکمیت قانون ایفا کند.

به‌منظور مقابله با نقض‌های آن نه‌تنها در عمل موجبات رفع نگرانی حقوق بشر نشده است بلکه جز در موارد اندک اغلب تصمیمات شورا منجر به تشدید نقض‌های حقوق بشری گردیده و آثار و نتایج زیان‌باری بر حاکمیت دولت‌ها و جمعیت غیرنظامی تحمیل نموده است. به‌طوری که خود شورا به هنگام توسل به چنین اقدامات قهری (نظامی و غیرنظامی و به‌ویژه اعمال تحریم‌های اقتصادی) کاملاً آگاه به وظایف و ملاحظات حقوق بشری و محدودیت‌های خود بوده ولی توجه کافی به آن نداشته است. از طرفی با وجود تلاش در جهت مدیریت حل بحران‌های بین‌المللی، به دلیل حاکمیت حق وتو و اختلاف بین اعضای دائم شورا و عدم توافق بر سر حل مسائل حقوق بشری، اقدامات آن چندان موفقیت‌آمیز نبوده است. حال پرسش اساسی این است که آیا صلاحیت و حدود اختیار شورای امنیت به‌منظور انجام وظایف اصلی و مقابله با نقض‌های حقوق بشر مطابق با اهداف و به‌ویژه فصل هفتم منشور ملل متحد بوده است یا رویه و رویکرد شورا در این خصوص متفاوت و تابع قانون فراخود است؟ آیا اساساً شورای امنیت این توانایی را دارد که بدون در نظر گرفتن منافع اعضای دائم شورای امنیت در خصوص نقض‌های حقوق بشری تصمیم‌گیری کند؟ اهمیت این موضوع از آن جهت است که شورای امنیت پس از پایان دوره جنگ سرد و به‌ویژه از دهه ۱۹۹۰ تفسیر موسعی از صلاحیت و اختیارات منحصر به فرد بیش از آنچه منشور ملل متحد در نظر گرفته، در ایفای وظایف اصلی خویش (حفظ صلح و امنیت بین‌المللی) قائل شده و به بهانه حمایت از حقوق بشر و مداخلات بشردوستانه در عمل موجبات نقض‌های شدید حقوق بشری را فراهم نموده که حاصل آن تحمیل رنج‌های مضاعف و ناکارآمدی شورا است.

این مقاله نشان می‌دهد که برداشت‌های موسع شورای امنیت از مفهوم صلح و امنیت بین‌المللی نه‌تنها زمینه را برای توسعه صلاحیت و اختیارات گسترده شورا فراهم نموده، بلکه وجود اختلافات و کشمکش‌های بعدی بین اعضای دائم و همچنین حاکمیت حق وتو متأثر از منافع ملی هریک از آنها و استفاده غیرمنطقی از آن مانع از تحقق اهداف اصلی شورای امنیت برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی و نیز مقابله با بحران‌های بین‌المللی و نقض‌های حقوق بشری شده است. از این رو می‌توان منشأ بسیاری از ناکامی‌های اخیر شورا را فقدان مکانیسم اجرایی منسجم و ضعف ساختاری شورا متأثر از اعمال نفوذ قدرت‌های بزرگ به‌عنوان بازیگران اصلی و نقش‌آفرینی آنها در شیوه تصویب قطعنامه‌ها و اخذ تصمیمات غیرمنصفانه و اقدامات شورا مطابق فصل هفتم منشور دانست، از جمله اعمال تحریم‌ها و عدم عملکرد به‌موقع در مداخله بشردوستانه و رعایت تعهدات و موازین حقوق بشر و نیز فقدان سیستم نظارتی صحیح و مؤثر در اجرای عملیات صلح. از این رو با اتخاذ یک سازکار مستقل از منافع اعضای

دائم شورا با نظرداشت منافع جمعی مطابق با اهداف منشور و اصول حقوق بین‌الملل و بهره‌گیری از حق وتو به‌عنوان یک راهکار نهایی در جهت تقویت همکاری مثبت می‌توان شاهد اصلاحات و تغییرات اساسی در رویه و الگوهای رفتاری و اقدامات شورا با توجه به ساختار کنونی منشور برای رفع بحران‌های بین‌المللی و مقابله با نقض‌های حقوق بشر بود. برای این منظور در پژوهش حاضر به شیوه توصیفی - تحلیلی ابتدا به‌اختصار به ماهیت اقتدار و اختیارات، صلاحیت و مشروعیت قانون‌گذاری شورای امنیت و محدودیت‌های قانونی و هنجاری و امکان نقض آن پرداخته و در ادامه با اشاره به گفتمان حقوق بشر در رویه شورا و تقسیمات درونی آن به چالش‌های اساسی از جمله حق وتوی اعضای دائم و تأثیر آن در واکنش به نقض‌های حقوق بشر اشاره کرده و سپس ضمن تحلیل شیوه مدیریت بحران‌های بین‌المللی اعم از تهدید صلح جهانی و نقض‌های حقوق بشر و همچنین اقدامات قهری غیرنظامی و نظامی شورا مطابق فصل هفتم منشور، به التزام شورا به ملاحظات حقوق بشری و امکان تغییر نگرش و حل بحران‌ها از طریق سازکارهای مستقل از اعضای دائم می‌پردازیم.

۱ - ماهیت اقتدار شورای امنیت: تحول در گستره صلاحیت و اختیارات

شورای امنیت بدون شک قدرتمندترین نهاد در سیاست بین‌الملل است. منشور سازمان ملل متحد به شورا این اختیار را می‌دهد که صلح و امنیت بین‌المللی را حفظ کند و جنگ را با استفاده از هر وسیله‌ای که لازم بداند تنظیم کند. مهم‌تر از آن، منشور به شورا این اختیار را می‌دهد که مرزهای صلاحیت خود را تعیین کند. شورا دستور کار خود را با تعریف مفهوم «تهدید امنیت بین‌المللی» تعیین می‌کند. در عمل، این امر به شورا اجازه می‌دهد تا مفهوم حاکمیت دولت را با تعیین خط (مرزی) که در آن محصور شده تنظیم کند. تا آنجا که نگرانی‌های سیاسی داخلی از مداخله سازمان ملل متحد مطابق ماده (۷) ۲ محافظت شده و از آستانه تهدید امنیت بین‌المللی عبور نکند. در واقع، تنها محدودیت شورا در قدرت تصمیم‌گیری این است که این تصمیمات باید با چهارچوب قانونی منشور و اهداف و اصول سازمان ملل سازگار باشد. زمانی که زمینه ژئوپلیتیک گسترده‌تر شده و سیاست و منافع داخلی اعضای شورای امنیت اجازه دهد، شورا از قدرت خود خلاقانه برای پیشبرد حقوق بشر، عدالت و پاسخگویی استفاده می‌کند. این شامل ترویج و اهتمام دولت‌ها به حقوق بشر و حقوق بشردوستانه بین‌المللی در اجلاس‌ها، وضع هنجارهای حقوق بشر و رعایت عدالت در قطعنامه‌های شورای امنیت و بیانیه‌های رئیس شورا، ادغام شیوه‌های حقوق بشر در مأموریت‌های عملیات صلح، استفاده از نیروی نظامی برای متوقف کردن جنایات بی‌رحمانه و ایجاد دادگاه‌ها یا همکاری با محاکم بین‌المللی برای مجازات عاملان جنایات جنگی

است. با این حال، مسائل حقوق بشری که شورا به آن توجه دارد، به صورت محدود تصور می‌شود. آنها فقط شامل موارد نقض فاحش و نظام‌مند حقوق تمامیت جسمانی می‌شوند که تا سطح جنایات بی‌رحمانه کشتار جمعی - نسل‌زدایی، پاک‌سازی قومی، جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت ارتقا می‌یابند؛ بنابراین تنها زمانی که امنیت بین‌المللی و حقوق بشر با یکدیگر تلاقی کنند، موارد اخیر موفق می‌شود در دستور کار شورا قرار بگیرد.^۷ اختیار شورای امنیت سازمان ملل متحد برای انجام اقدامات دفاع از صلح و امنیت بین‌المللی هم ناشی از منشور ملل متحد است. سندی که به لحاظ وضعیت حقوقی، یک معاهده چندجانبه است. بر اساس نظریه غالب حقوق بین‌الملل یعنی اثبات‌گرایی حقوقی دولت‌ها متعهد به پیروی از دستورات شورا هستند زیرا آنها با امضای منشور اقتدار آن را موافقت کرده‌اند؛ بنابراین هرگونه تغییر در حوزه این اقتدار باید از رضایت صریح دولت‌ها نیز حاصل شود. با این وجود در حالی که منشور به لحاظ فنی اختیار شورای امنیت را در قبال تجاوز و پاسخ به تهدیدات یا نقض‌های صلح محدود می‌کند، شورا به‌ندرت در این زمینه اقدام نموده است. در عوض، اقدامات مؤثر و مهم آن از دهه ۱۹۹۰ در مناطقی بوده که فراتر از اختیار اعطاشده به شورا بوده است.^۸

۲- صلاحیت شورای امنیت به‌عنوان قانون‌گذار جهانی

بحث در مورد اینکه آیا شورا اختیار لازم را برای اقدامات به‌عنوان یک «قانون‌گذار جهانی»^۹ دارد، یا مجوزی برای اتخاذ اقدامات ضروری به‌منظور حفظ صلح و امنیت بین‌المللی خارج از حدود اختیارات برای شورا مطابق فصل هفتم منشور ملل متحد داده شده یا خیر، جزء یکی از طولانی‌ترین مباحث اخیر است.^{۱۰} در ادبیات بین‌المللی درباره اختیارات قانون‌گذاری شورای امنیت، نظرات و استدلال‌های متعددی اعم از موافق و مخالف در این مورد وجود دارد. برای مثال در میان آنها دیدگاه‌های مخالفی وجود دارد مبنی بر اینکه شورا فاقد قدرت اعلام‌شده برای قانون‌گذاری است. برخی دیگر استدلال می‌کنند که شورا ممکن است حداقل یک قدرت قانون‌گذاری ضمنی داشته باشد، در حالی که دیگران نامناسب بودن شورا را برای اعمال به‌عنوان یک قوه مقننه مطرح می‌کنند. علاوه بر این نویسندگانی نیز

7. Carrie Booth Walling, "The United Nations Security Council and Human Rights Global Governance", *Global Governance*, 26, 2(2020), 292-293.

8. Bruce Cronin and Ian Hurd, *The UN Security Council and the Politics of International Authority* (New York: Routledge, 2008), 60.

9. Global Legislator

10. Eric Rosand, "The Security Council As Global Legislator: Ultra Vires or Ultra Innovative?", *Fordham International Law Journal*, 28, 3(2004), 552.

استدلال می‌کنند که قدرت قانون‌گذاری شورا به اصول اساسی حقوق بین‌الملل لطمه می‌زند. بیشتر این دیدگاه‌ها را می‌توان ناشی از نگرش‌های کلی در مورد نقش و وظایف شورای امنیت دانست.^{۱۱} برخی استدلال کرده‌اند که شورای امنیت به این دلیل دارای اختیار وضع قانون است تا تعهدات کلی دولت‌ها را به اجرا درآورد، از آنجا که شورا به‌عنوان رکن مدیریت بحران منشور ملل در نظر گرفته شده است؛ بنابراین شورا دارای مجوز قانون‌گذاری بر اساس فصل هفتم و مواد ۲۴ و ۲۵ منشور ملل بوده، به طوری که از لحاظ فعالیت، مجمع عمومی سازمان ملل در مقایسه با قطعنامه‌های شورای امنیت خیلی گُند است. به‌علاوه قطع‌نامه‌های شورا نیاز به اجماع یا تصویب دولت‌ها ندارد؛ این دلیلی است که شورای امنیت را برای استفاده از وضع قانون در جایگاه نخست قرار می‌دهد. با این وجود، مطابق این نظریه، شورای امنیت در موضوع قانون‌گذاری صرفاً محدود است به اینکه سه شرط را رعایت نماید: دلیل نخست برای وضع قانون چیزی است که موجب تهدید صلح و امنیت بین‌المللی باشد. دوم اینکه آنچه از شورای امنیت صادر می‌شود باید مطابق با اصول و اهداف ملل متحد باشد و سوم اینکه حقوق بین‌الملل را رعایت نماید.^{۱۲}

استدلال دیگر به کار گرفته شده توسط حامیان دیدگاه در حدود اختیار بر این نظر استوار است که با پیروی از شیوه توزیع صلاحیت در منشور ملل متحد، «هر ارگان ملل متحد قاضی صلاحیت خودش است»^{۱۳} این گسترش در قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد جدید نیست. پیش‌تر در ایجاد دادگاه‌های کیفری به‌ویژه در روندا و یوگسلاوی سابق، اعمال خلع سلاح علیه عراق، تعیین مرزهای بین عراق و کویت، اعمال کنوانسیون ژنو در اشغال سرزمین‌های فلسطین و اعمال تحریم‌های اقتصادی عملی شده است ... سازمان ملل متحد یک سازمان زنده است، همکاری‌های موجود طی یک دوره طولانی در یک جهان در حال تغییر (شکل گرفته) و بدین ترتیب منشور ملل متحد باید به شیوه تکاملی تفسیر شود، به طوری که رویه‌های بعدی سازمان ملل نقش کلیدی در این تفسیر را ایفا کند. این امر می‌تواند از طریق ارتباط بین اهداف و اصول سازمان ملل با رویه‌های بعدی به دست آید. اهداف شورای امنیت برای حفظ صلح به مفهوم عدم اشاعه خشونت است، بنابراین شورای امنیت باید شیوه‌های جدید برای مقابله با تهدیدات ایجاد کند و این یک توسعه طبیعی مجاز بر اساس منشور ملل متحد است ...

11. Karoly Vegh, "A Legislative Power of the UN Security Council?", *Acta Juridica Hungarica*, 49, 3(2008), 278-279.

12. Maysa Bydoon and Gasem M.S. Al-Own, "The Legality of the Security Council Powers Expansion", *International Journal of Humanities and Social Science*, 7, 4(2017), 223.

13. Each UN Organ is the Judge of its Own Competence.

طرفداران دیدگاه توسعه معتقدند که اختیار جدید، فهم وسیع‌تر از اختیارات شورای امنیت سازمان ملل متحد بر اساس فصل هفتم را ارائه می‌دهد. منشور ملل متحد عبارت «تهدید علیه صلح»^{۱۴} را تعریف نکرده است، بنابراین یک تفسیر موسع از اختیارات می‌تواند برای شورای امنیت اعمال قانون‌گذاری و اختیارات قضایی، همین‌طور قدرت تصمیم‌گیری برای احراز تهدید و اقدامات واکنشی به آن را فراهم کند.^{۱۵} استدلال‌های متعددی می‌تواند این نتیجه را تأیید کند که شورای امنیت سازمان ملل متحد خارج از حدود اختیار عمل کرده است. نخست اینکه، هرچند شورای امنیت ملل متحد ادعا نمی‌کند که فراتر از قانون است، اما کاملاً برعکس است. استدلال آنها بر پایه این دیدگاه استوار بوده که دولت اصلاً با یک قاعده حقوقی محدود نمی‌شود مگر اینکه آن فرصتی برای مشارکت در توسعه یا دست‌کم تحت تأثیر این قواعد باشد. از این رو «به‌طور کلی، بدیهی است که هیچ مجلسی در جامعه جهانی وجود ندارد. به این معنا که هیچ نهادی نیست که قادر به وضع قوانین الزام‌آوری باشد که به‌طور مستقیم در موضوعات حقوقی بین‌المللی استفاده شود.» این اصل مورد حمایت دیوان بین‌المللی دادگستری واقع شده است. اگر یک مجوز قانون‌گذاری در سازمان ملل است، شاید، بهتر آن باشد - که توسط بنیان‌گذاران آن به‌جای شورای امنیت به مجمع عمومی برگشت داده شود - به این دلیل که وظیفه آن توسعه حقوق بین‌الملل است؛ بنابراین ارزنده است که شکاف‌های حقوق بین‌الملل با مشارکت همه کشورهای عضو پر شود، نه فقط توسط شورای امنیت سازمان ملل متحد که فقط نشان‌دهنده اراده اعضای شورا است. این امر در حقوق بین‌الملل شناخته شده است که سازمان‌های بین‌المللی نمی‌توانند ایجاد قاعده حقوقی کنند. این در صلاحیت انحصاری دولت‌هاست که اراده خود را از طریق موافقت‌نامه‌ها، حقوق عرفی یا شناسایی اصول کلی حقوق ابراز کنند. همچنین با توجه به تفسیر ماده ۲۵ منشور ملل متحد اعطای اختیار به شورای امنیت برای وضع قانون فراتر از قصد تدوین‌کنندگان منشور ملل متحد است. در نظم حقوقی بین‌المللی، حقوق بین‌الملل با اراده و رضایت دولت‌ها ایجاد شده است، بنابراین اختیار قانون‌گذاری شورای امنیت سازمان ملل متحد نقض این قاعده است... از آنجا که سازمان ملل متحد تابع حقوق بین‌الملل است، بنابراین متعهد به این قوانین و به‌ویژه به قواعد آمره است، از این رو شورای امنیت هم ملزم به آن بوده مگر آنکه به‌گونه‌ای دیگر در منشور ملل متحد بیان شده باشد. «نه متن و نه روح منشور چنین تصویری از شورای امنیت به‌عنوان مصونیت از تعهدات قانونی^{۱۶} (فراقانونی) ندارد.^{۱۷}

14. Threat to Peace

15. Bydoon and Al-Own, Op. Cit. 224.

16. Legibus Solutus

17. Bydoon and Al-Own, Op. Cit. 225-226.

بنابراین همان‌طور که در رأی دادگاه تجدیدنظر در پرونده تادیچ^{۱۸} نیز تصریح گردیده «اعطای مجوز اتخاذ تصمیمات الزام‌آور از سوی دولت‌ها به شورای امنیت، لزوماً به این معنا نبوده که شورای امنیت از حیثه صلاحیت خود به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم فراتر رود.»^{۱۹}

۲-۱- ارزیابی مشروعیت قانون‌گذاری و تصمیمات شورای امنیت

باید به خاطر داشت حقوق به‌منظور استقرار، لازم است پایه‌های اجتماعی داشته باشد و صرف قانون بدون برآوردن انتظارات مشروع جامعه دیری نخواهد پایید. بی‌شک حقوق می‌تواند و می‌باید در واکنش به نیازها و انتظارات اجتماعی که دست‌کم تا حدی تعیین‌کننده مشروعیت آن است، تغییر کند، اما این تغییر نمی‌تواند صرفاً بر مبنای ازدیاد کمی قوانین و قواعد صورت گیرد، بلکه باید به‌درستی به‌صورت عینی و عمومی دچار تحول و تغییر شود. اگر تحت شرایطی پذیرفته شود که بیشتر تصمیمات شورای امنیت در زمینه مبارزه با تروریسم منطبق بر منشور بوده و قانونمند هستند، اما مشروعیت آنها با چالش جدی می‌تواند روبه‌رو باشد. به اعتقاد بیشتر حقوق‌دانان منبع غایی مشروعیت در حقوق بین‌الملل رضایت دولت‌هاست، همان‌گونه که مبنای تعهدات آنها نیز همان است.^{۲۰} در تأیید این نظر برخی علمای حقوق از جمله پروفسور کریستوف اسکویبیشفسکی^{۲۱} اعلام نموده که: «سازمان باید دارای مجوز صریح و بدون ابهام معاهده باشد تا صلاحیت وضع قانون برای کشورها را به‌موجب قطعنامه‌های خود داشته باشد. قدرت وضع قانون برای دولت‌ها را نمی‌توان بر اساس هیچ دکتترین قدرت یا اختیار ضمنی استوار کرد.» دلیل اصلی آن باید این باشد که - به تبعیت از ویژگی افقی جامعه بین‌المللی و حاکمیت - دولت‌ها فقط در صورتی می‌توانند به هنجارهای حقوق بین‌الملل عمومی ملزم شوند که قبلاً به تعهد آن رضایت داده باشند. دیوان دائمی دادگستری بین‌المللی نیز در قضیه لوتوس^{۲۲} با بیان مشابه اظهار داشته است که: «قواعد قانونی لازم‌الاجرا برای دولت‌ها از اراده آزاد آنها سرچشمه می‌گیرد... بنابراین نمی‌توان محدودیت‌هایی برای استقلال دولت‌ها فرض کرد.» در نتیجه، کشورهای عضو یک سازمان تنها در صورتی می‌توانند به مقررات قانونی سازمان ملزم شوند که قبلاً رضایت خود را برای التزام اعلام

18. Tadic

19. ICTY, Appeals Chamber, Prosecutor v. Dusko Tadic, 1995, para. 28.

۲۰. لیا ریسی و مستوره قربانی پور، «مشروعیت صلاحیت قانون‌گذاری شورای امنیت در مبارزه با تروریسم: خودبازسازی حقوق بین‌الملل»، مطالعات حقوق عمومی، ۵۰، ۳ (۱۳۹۹)، ۱۲۰۴.

21. Krzysztof Skubiszewski

22. Lotus Case

کرده باشند، یعنی کشورهای عضو به صراحت اختیارات قانون‌گذاری را به سازمان نسبت داده باشند.^{۲۳} به نظر می‌رسد چنین اظهارنظرهایی ناشی از عدم قطعیت در مورد پارامترهای یک قدرت مشروع و پذیرفته‌شده‌ای است که منجر به حاشیه وسیعی از اظهارنظر برای مفسران گردیده است. به عبارتی گرچه متن منشور ملل متحد را می‌توان به طرق مختلف از لحاظ حاکمیت دولت و نیز جنبه کارآمدی سازمان تفسیر کرد، ولی علی‌رغم نظرات و تفسیرهای متفاوت در این خصوص نمی‌توان نتیجه گرفت که مفاد منشور قدرت قانون‌گذاری احتمالی شورا را رد می‌کند. شورای امنیت این اختیار را دارد که قطعنامه‌های الزام‌آور برای کشورهای عضو سازمان ملل اتخاذ کند. خواه آنها به یک موقعیت خاص اشاره کرده یا به طور کلی به تهدید علیه صلح که مبنای چنین اعمالی باشد. در ضمن کارکرد قانونی شورا این اهمیت حیاتی را دارد که کشورهای عضو حداقل آن را به طور ضمنی پذیرفته و رعایت کنند. هرچند در نهایت این دولت‌ها هستند که قواعد حقوق بین‌الملل را تعیین می‌کنند یعنی رضایت آنها یک پیش‌نیاز است، اما این دیدگاه لزوماً به وجود قدرت قانون‌گذاری شورای امنیت خدشه‌ای وارد نمی‌کند، زیرا موافقت کشورهای عضو ممکن است در پذیرش منشور سازمان ملل متحد و نظرات آنها در هنگام تصویب اقدامات قانونی مورد بحث بیان شده باشد. گرچه تعیین محدودیت در اختیارات قانون‌گذاری شورا به عهده کشورهاست و مصداق این گرایش را می‌توان در اظهارات آنان در اشاره به خلأهای موجود در حقوق بین‌الملل مشاهده کرد. با این حال، اینکه آیا یک قدرت قانون‌گذاری برای جامعه بین‌المللی مفید است یا نه یک مسئله حقوقی نیست و ممکن است عملکرد آن تنها در مدت‌زمان طولانی‌تر ثابت شود.^{۲۴}

با این وجود، برخی حقوق‌دانان معتقدند که ابتکارات قانون‌گذارانه شورای امنیت باید به نحوی ادامه پیدا کند که در قالب اعمال سازمان‌های بین‌المللی جای بگیرد تا هم بهتر درک و فهمیده شود و هم محدودیت‌های آن مشخص شود. در این قالب فکری است که ابتکارات قانون‌گذارانه شورای امنیت بدعتی نامشروع قلمداد نخواهد شد. برخی حقوق‌دانان با جدیت تمام به عدم مشروعیت آن دسته از قطعنامه‌های شورای امنیت که قالب قانون‌گذاری دارند، رأی داده و بر این باورند که قطعنامه‌های صادره در مبارزه با تروریسم به هیچ‌وجه نمی‌توانند حالت قانون‌گذارانه داشته باشند و این امر مشروعیت عمل را به چالش می‌کشد و این عدم مشروعیت در مواردی که قطعنامه مزبور در تضاد با حقوق بشر قرار گیرد، به طور جدی‌تر وجود دارد. در مقابل، برخی حقوق‌دانان از مشروعیت تصمیماتی که قالب قانون‌گذارانه دارد دفاع می‌کنند، معتقدند که در نبود سیستم‌ها و مکانیسم‌های کارا در حقوق بین‌الملل، شورای

23. Skubiszewski, k. in Vegh, Op. Cit. 279-280.

24. Ibid, 294-295.

امنیت می‌تواند به‌خوبی نقش بازوی اجرای حقوق بین‌الملل را در مبارزه با تهدیدات نانوشتی علیه صلح و امنیت بین‌المللی ایفا کند و از این طریق با پر کردن خلأها، به توسعه حقوق بین‌الملل بینجامد.^{۲۵}

۳- محدودیت‌های ناظر بر اختیارات و تصمیمات شورای امنیت

هرچند تصمیم‌گیری‌های شورای امنیت به‌طور پیش‌فرض معتبر و الزام‌آور است، اما قدرت الزام‌آوری (سندیت) آنها ممکن است به دلیل آنکه خارج از حدود اختیار یا مغایر با [مقررات] منشور ملل متحد باشند، تکذیب شود.^{۲۶} حال پرسش اساسی این است که آیا شورای امنیت در انجام وظایف و مأموریت خود مطابق فصل هفتم ملزم به رعایت معیارهای قانونی بوده و اختیارات آن کاملاً محدود است یا از جایگاه برتر و فراقانونی برخوردار بوده و قابلیت نادیده گرفتن آن را دارد؟ دیدگاه‌های متفاوتی در این خصوص مطرح شده است؛ برخی معتقدند که هیچ قاعده حقوقی اختیار شورای امنیت را در حفظ صلح و امنیت بین‌المللی محدود نمی‌کند. چنین استدلالی اساساً ریشه در ملاحظات سیاسی، ناشی از قصد تدوین‌کنندگان منشور ملل متحد دارد. در توجیه این دیدگاه استدلال شده که به‌منظور تضمین تداوم حیات بشریت ضروری است به یکی و فقط یک نهاد، اختیارات نامحدود برای مقابله با هرگونه تهدید قابل تصور علیه صلح و امنیت بین‌المللی اعطا شود.^{۲۷}

۳-۱- محدودیت قانونی و حدود اختیارات شورای امنیت به‌موجب منشور و حقوق بین‌الملل

بی‌تردید منشور ملل متحد نظام حقوقی دقیقی را در خصوص حفظ صلح و امنیت بین‌المللی تدارک دیده - و اجرای این امر مسئولیت اولیه شورای امنیت دانسته شده است - که این نظام از هر دو بعد هنجاری و سازمانی قابل بررسی است.^{۲۸} شورای امنیت به‌عنوان یک سازمان رسمی کاملاً برگرفته از حقوق بین‌الملل است؛ شورا به‌موجب منشور سازمان ملل متحد ایجاد شده که یک معاهده بین‌دولتی است و اندازه و حدود صلاحیت آن را مشخص می‌کند. منشور هم یک معاهده چندجانبه است که برای کشورهای امضاکننده آن الزام‌آور است. لذا ضروری است که آنها با شرایط آن مطابقت داشته باشند و

۲۵. ریسی و قربانی پور، پیشین، ۱۲۰۵.

26. Derek Bowett, "The Impact of Security Council Decisions on Dispute Settlement Procedures", *European Journal of International Law*, 5, 1(1994), 93.

27. Elias Davidsson, "Legal Boundaries to UN Sanctions", *The International Journal of Human Rights*, 7, 4(2003), 2.

۲۸. ریسی و قربانی پور، پیشین، ۱۲۰۰.

این شرایط شامل درجه گسترده‌ای از احترام و تمکین به شورای امنیت است. اختیارات قانونی شورا بر اساس چند ماده در منشور ایجاد شده است. در این میان، مواد ۲۵، ۲۷، ۳۹، ۴۱ و ۴۲ کلیدی هستند. اینها به شورا این اختیار را می‌دهند که در مورد «تهدید صلح، نقض صلح، یا اقدام تجاوزکارانه» بین‌المللی تصمیم‌گیری کرده و زمان و چگونگی پاسخ به آن را مشخص کند. وجود تهدید علیه صلح به‌عنوان یک حکم سیاسی و نه قانونی درک می‌شود. این در اختیار شورا است که این تصمیم را اتخاذ کند و این به معنای آن نیست که شورا به این نتیجه برسد که یک دولت غیرقانونی عمل کرده است. شورا می‌تواند پس از شناسایی تهدید علیه صلح و امنیت بین‌المللی، از دولت‌ها بخواهد که رفتار خود را تغییر دهند و همچنین می‌تواند برای اصلاح این وضعیت اقدام کند. راه‌حل‌های اصلاحی آن نیز در مواد ۴۱ و ۴۲ تشریح شده است که به شورا اجازه می‌دهد «تصمیم بگیرد که چه اقداماتی را برای اجرای تصمیمات خود به کار می‌گیرد»، از جمله تدابیر غیرنظامی (در ماده ۴۱) مانند تحریم‌های اقتصادی و اقدامات نظامی (در ماده ۴۲) از جمله «اقدامات نیروهای هوایی، دریایی یا زمینی که ممکن است برای بازگرداندن صلح و امنیت بین‌المللی ضروری باشد».^{۲۹}

منشور همچنین محدودیت‌های قانونی را برای اختیارات شورا تعیین می‌کند. چشمگیرترین آنها در ماده ۲ (۷) آمده است که بیان می‌کند که «هیچ چیز مندرج در این منشور به سازمان ملل اجازه نمی‌دهد در موضوعاتی که اساساً در صلاحیت داخلی هر کشوری است مداخله کند». این محدودیت کلی برای تمام فعالیت‌های سازمان ملل از جمله فعالیت‌های شورا است و از دولت‌ها در برابر نفوذ سازمان ملل در امور داخلی آنها محافظت می‌کند. به این معنا که شورا به‌عنوان یک موضوع قانونی نمی‌تواند در رابطه با صلاحیت داخلی کشورها اقدامی انجام دهد. با این حال این موضوع باید در ارتباط با ماده ۳۹ تبیین شود که به شورا این اختیار را می‌دهد که تصمیم بگیرد چه زمانی یک وضعیت تهدیدی برای صلح و امنیت بین‌المللی است. [اگرچه] در مقررات سازمان ملل، «تهدید صلح بین‌المللی» بنا به تعریف به‌عمل آمده «موضوعی» نیست که در صلاحیت داخلی دولت باشد؛ و این شورا است که تصمیم می‌گیرد چه زمانی یک وضعیت، تهدید می‌باشد. از این رو شورا تعیین می‌کند که یک موضوع داخلی است یا نه و از این جهت به محدودیت مندرج در ماده ۲ (۷) معنا می‌بخشد. لذا هنگامی که شورا تهدیدی برای صلح بین‌المللی می‌یابد، محدودیت‌های مندرج در ماده ۲ (۷) خودبه‌خود در مورد آن وضعیت اعمال

29. Ian Hurd, "The UN Security Council and the International Rule of Law", *The Chinese Journal of International Politics*, 7, 3(2014), 363.

نمی‌شود.^{۳۰}

محدودیت دیگر در فعالیت‌های شورای نااشی از قانون رأی‌گیری است: شورا نمی‌تواند بدون حمایت نه عضو از پانزده عضو خود «از جمله آرای موافق اعضای دائم» هیچ تصمیم «مهمی» را اتخاذ کند. این البته نااشی از وتوی شناخته‌شده‌ای است که پنج عضو دائم دارند. قاعده رأی نیز در ماده ۲۷ (۳)، چهارچوب قانونی تصمیمات شورا را تعیین و برای کشورهای عضو الزام‌آور کرده و هیچ راهی برای تجدیدنظر یا مخالفت وجود ندارد - همه کشورها هم پس از پیوستن به سازمان ملل متعهد شده‌اند که تصمیمات و خواسته‌های شورای نااشی را همراهی کنند. علاوه بر این، قطعنامه‌های شورای نااشی می‌تواند با گنجاندن آنها در قطعنامه‌های سازمان، تعهدات قانونی جدیدی را برای اعضای ملل متحد ایجاد کند. این دو واقعیت حقوقی از زبان مواد ۲۵ («اعضای سازمان ملل متحد موافقت می‌کنند که تصمیمات شورای امنیت را بپذیرند و اجرا کنند...») و ۴۹ («اعضای سازمان ملل متحد در ارائه کمک متقابل در اجرای اقداماتی که شورای امنیت تصمیم گرفته است، مشارکت خواهند کرد.») کاملاً مشخص است. به همین دلیل قطعنامه‌های شورای نااشی می‌تواند تعهدات حقوقی بین‌المللی جدیدی ایجاد کند که برای همه اعضای سازمان ملل متحد الزام‌آور باشد. برای مثال قطعنامه ۱۳۷۳ این واقعیت را نشان می‌دهد که شورا از دولت‌ها می‌خواهد اقدامات خاصی را برای «جلوگیری و سرکوب تأمین مالی اقدامات تروریستی» انجام دهند.^{۳۱}

۲-۳- مسئولیت اولیه شورای امنیت مطابق ماده ۲۴ منشور (تابعی از اختیار و محدودیت)

مطابق بند یک ماده ۲۴ منشور، شورای امنیت مسئولیت اولیه حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را بر عهده دارد. بر این اساس، اسناد و موافقت‌نامه‌های مهم طرفدار مسئولیت حمایت، شورای امنیت را به عنوان «اقتدار قانونی» برای اقدام جمعی جهت تحقق مسئولیت جامعه بین‌المللی شناسایی و مسئولیت فوق را به شورای امنیت واگذار کرده‌اند.^{۳۲}

مقررات ماده ۲۴ بدین صورت هم به شورای امنیت اختیار می‌دهد و هم او را در چهارچوب آن (اقدام بر طبق مقاصد و اصول ملل متحد) محدود می‌کند.^{۳۳} از این رو بند ۱ ماده ۲۴ تصریح می‌کند که تا زمانی که شورای امنیت وظایف خود را با توجه به حفظ صلح و امنیت بین‌المللی انجام دهد، کشورهای

30. Ibid, 364.

31. Ibid. 365

32. Hitoshi Nasu, "The UN Security Council's Responsibility and the Responsibility to Protect", *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 15, (2011), 390.

۳۳. ریسی و قربانی پور، پیشین، ۱۲۰۰.

عضو موافقت می‌کنند که «شورا از طرف آنها اقدام نماید». با یک چنین رابطه‌ای به نظر می‌رسد که شورا اختیاراتی گسترده‌تر از آنچه خود دولت‌ها در نظر گرفته‌اند، ندارد؛ اما این نظر پذیرفته نیست. دیدگاه کلی این است که شورا یکی از ارکان ملل متحد بوده که اختیاراتش ناشی از منشور می‌باشد نه اعطایی از دولت‌های عضو. استناد به اقدام شورا از طرف دولت‌های عضو با وضعیت سیاسی آن چندان منطقی به نظر نمی‌رسد. این بدین معنا نیست که بگویند شورای امنیت کاملاً فراتر از قانون است، با این وجود، رابطه شورا با حقوق بین‌الملل [بسیار] محدود است.^{۳۴} بند ۲ ماده ۲۴ منشور ملل متحد نقطه شروع بسیاری از تحلیل‌های مربوط به اعمال محدودیت شورای امنیت است. این محدودیت‌ها برآند تا قواعد حقوقی مورد استفاده برای شورا را تعیین و سپس مشخص سازند که نحوه تعیین اعتبار و رفتار شورای امنیت در پرتو قواعد ذکر شده چگونه است. به‌عنوان مثال طبق تفسیر «دیوید شوایگمن»^{۳۵} بند ۲ ماده ۲۴ منشور ملل متضمن رعایت هنجارهایی از قبیل هنجارهای حقوق بشر، تعیین سرنوشت و اصل حسن نیت است. همان‌طور که اریکا دیوت^{۳۶} ضمن به رسمیت شناختن اختیارات گسترده شورای امنیت استدلال می‌کند که اختیارات مزبور به‌وسیله قواعد آمره و اهداف و اصول سازمان ملل متحد محدود شده است.^{۳۷} «بنابراین برابر دانستن تعهدات و تصمیمات شورای امنیت با تعهدات مندرج در منشور صحیح نیست، چراکه تصمیم شورا یک تعهد قراردادی نیست، دولت‌ها به پیروی از مفاد منشور متعهد هستند و نسبت به تصمیمات شورای امنیت تعهدی عام ندارند.»^{۳۸} همان‌طور که قاضی لاتریپاچت^{۳۹} اظهار داشته است: «هیچ کس نمی‌تواند اهمیت مقرر مندرج در بند ۲ ماده ۲۴ را نادیده بگیرد، اینکه شورای امنیت در ایفای وظایف حفظ صلح و امنیت بین‌المللی می‌بایست بر اساس اهداف و اصول سازمان ملل متحد عمل کند. از جمله اینکه اهدافی که در ماده ۱(۳) بیان شده است، نیل به همکاری بین‌المللی در ترویج و تشویق رعایت حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین برای همگان بدون تبعیض از حیث نژاد، جنسیت، زبان و دین است.»^{۴۰}

34. Vaughan Lowe et al., *The United Nations Security Council and War: The Evolution of Thought and Practice Since 1945* (London: Oxford University Press, 2008), 35.

35. Daivid Schweigman

36. Erika De Wet

37. Whittle, Op.Cit. 675.

38. Bowett, Op. Cit. 92.

39. Lauterpacht

40. ICJ Reports, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, Request for the Indication of Provisional Measures, Order of 8 April 1993, para.101.

۳-۳- تعهدات اجرایی اعضای ملل متحد و محدودیت تصمیمات شورای امنیت مطابق ماده ۲۵ و ۱۰۳ منشور

بر اساس ماده ۲۵ منشور: «اعضای ملل متحد موافقت می‌نمایند که تصمیمات شورای امنیت را بر طبق این منشور قبول و اجرا نمایند.» [یعنی] تصمیمات شورای امنیت در صورتی برای دولت‌های عضو الزام‌آور است که با مقررات شکلی و ماهوی منشور مطابقت کامل داشته و به عبارتی قانونی باشد.^{۴۱} هرچند در این خصوص عده‌ای معتقدند که فراز کلی ماده ۲۵ صرفاً مربوط به قطعنامه‌های الزام‌آور فصل هفتم منشور می‌باشد اما دیوان بین‌المللی دادگستری با رد ادعای فوق و باطل دانستن آن در رأی مشورتی مربوط به قضیه نامیبیا^{۴۲} اظهار می‌دارد: «ادعا شده است که ماده ۲۵ منشور صرفاً به اقدامات اجباری تصویب‌شده بر اساس فصل هفتم منشور اعمال می‌شود. در این منشور امکان ندارد هیچ حمایتی از این دیدگاه شده باشد. ماده ۲۵ محدود به تصمیمات شورای امنیت ناشی از اقدامات قهری نیست بلکه به تصمیمات شورای امنیت که به موجب منشور تصویب‌شده، اعمال می‌شود. به علاوه این ماده نه تنها در فصل هفتم منشور نیست بلکه بلافاصله پس از ماده ۲۴ منشور ذکر شده، یعنی در بخشی که مربوط به اختیارات و وظایف شورای امنیت می‌باشد، آمده است. اگر ماده ۲۵ صرفاً ناظر به تصمیمات شورای امنیت مطابق با مواد ۴۱ و ۴۲ منشور بود، به این معنا که چنانچه تنها تصمیماتی مورد نظر بود که دارای اثر الزام‌آور بود، در این صورت ماده ۲۵ زائد به نظر می‌رسید، چراکه اثر الزام‌آور آن (تصمیمات) توسط مواد ۴۸ و ۴۹ منشور تضمین شده است.»^{۴۳} موضوع دوم در ارتباط با ماده ۲۵ این است که آیا عبارت «طبق این منشور» اشاره به تصمیمات شورا، یا به تعهدات دولت‌های عضو برای پذیرش و اجرای این تصمیمات دارد. این عبارت‌پردازی ابهام داشته و توسل به کارهای مقدماتی این ابهام را حل نمی‌کند. با این وجود به طور کلی فرض می‌شود که آن به تصمیمات شورا اشاره می‌کند، به این معنی که تصمیم‌گیری‌هایی که مطابق با منشور باشند، الزام‌آور هستند.^{۴۴} علاوه بر این، توسل به ماده ۱۰۳ منشور نیز می‌تواند تا حدودی راهگشای برخی ابهامات موجود در شیوه انجام تعهدات و تبعیت دولت‌ها از تصمیمات شورای امنیت و محدودیت‌های آن باشد. به این معنا که هرگاه صحبت از ماده ۲۵ منشور سازمان ملل در مورد

41. Christian Tomuschat, "The Lockaerbie case before the international court of justice", *International Commission of Jurists*, 48 (1992), 44.

42. Namibia

43. Legal consequences for States of the continued presence of South Africa in Namibia. In its Advisory Opinion of 21 June 1971, I.C.J Report, (1971), 52-53.

44. David Schweigman, The Authority of the Security Council Under Chapter VII of The UN Charter (Hague: Kluwer Law International, 2001), 32-33; ICJ, Reports 1971, para.116.

تعهد دولت‌ها به رعایت تصمیمات شورای امنیت می‌شود، در کنار آن خودبه‌خود ماده ۱۰۳ منشور نیز مطرح می‌گردد. در واقع تعهدی که دولت‌ها ذیل ماده ۲۵ منشور دارند، طبق تفسیر مفصلی که از منشور سازمان ملل شده است، از جمله همان تعهدات برتر ذیل منشور در مقابل سایر تعهدات بین‌المللی است.^{۴۵} این ماده تصریح می‌کند که در صورت بروز تعارض، تعهدات تحمیل شده بر کشورهای عضو بر اساس منشور سازمان ملل بر تعهدات معاهده بین‌المللی غلبه دارد. مشکلات زمانی به وجود می‌آیند که دولت‌های عضو باید تعیین کنند که آیا این ماده را فقط برای بیان تعهدات منشور اعمال کنند یا به‌طور گسترده‌تر به تعهدات ایجاد شده توسط نهادهای منشور مانند شورای امنیت سازمان ملل متحد.^{۴۶} این مقرر نه تنها به‌نوعی ارتباط قطعنامه‌های صادره شورای امنیت و انطباق یا سازگاری آن با ماده ۱۰۳ منشور و محدودیت‌های آن را بیان می‌کند بلکه دامنه شمول و محدودیت خود این ماده در مقایسه با سایر مقررات منشور و تفسیرهای به‌عمل آمده را نیز بیشتر نمایان می‌سازد.

اولین و بارزترین محدودیت در مورد ماده ۱۰۳ این است که پیش از اینکه ماده ۱۰۳ تقدم قطعنامه‌های شورای امنیت را مقرر کند، قطعنامه‌های شورا باید با مفاد منشور ملل متحد سازگار باشند. ماده ۱۰۳ نمی‌تواند قطعنامه‌ای از شورای امنیت را که سازگار با منشور نیست، مقدم بر سایر مقررات حقوق بین‌الملل اعلام کند. همان‌طور که جنکس^{۴۷} می‌گوید: «ماده ۱۰۳ را نمی‌توان طوری تفسیر کرد که به سازمان ملل اختیارات برتری دهد که ناسازگار با مقررات خود منشور باشد.» همچنین گزارش‌های انجمن حقوق بین‌الملل در مورد مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی بیان می‌دارد که «اگرچه ماده ۱۰۳ تقدم تعهدات منشور را بنا نهاده است، اما نمی‌توان از دولت‌های عضو خواست که قواعد آمره حقوق بین‌الملل را نقض کنند».^{۴۸}

۴-۳-۴- قواعد آمره^{۴۹} محدودیت هنجاری شورای امنیت در اعمال تصمیمات ناقض حقوق بشر
قاعده آمره عرصه‌ای دیگر برای اعمال محدودیت‌های قانونی بر تصمیمات و اقدامات شورای امنیت

۴۵. سیدقاسم زمانی و مسعود صبور، «قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت و خروج آمریکا از برجام: از شأن نزول ماده ۱۰۳ منشور ملل متحد تا نزول شأن آن»، پژوهش‌های حقوقی، ۱۹، ۴۴ (۱۳۹۹)، ۳۱.

46. Sophocles Kitharidis, "The Power of Article 103 of the UN Charter on Treaty Obligations", *Journal of International Peacekeeping*, 20, 1-2(2016), 1.

47. Jenks

۴۸. زمانی و صبور، پیشین، ۲۱.

49. Jus Cogens

است.^{۵۰} همان‌طور که دولت‌ها هرگز مجاز به نقض هنجارهای آمرانه حقوق بین‌الملل نیستند، نهادهای ایجاد شده توسط دولت‌ها نیز باید ملزم به چنین محدودیتی باشند.^{۵۱} به‌طور کلی، پذیرفته شده که هنجارهای قواعد آمره مقدم بر سایر هنجارها، از جمله تعهدات بر خلاف منشور سازمان ملل هستند. اکثر هنجارهای قانونی را می‌توان در خود منشور یافت. مفاد حقوق بشر منشور را می‌توان به‌عنوان قواعد آمره تلقی نمود که در منشور آمده است.^{۵۲}

در واقع قواعد آمره قواعدی موضوعه هستند و این اراده مشترک جامعه بین‌المللی کشورهاست که تعیین می‌کند کشورها مجاز به تخطی از یک قاعده خاص نیستند، این اراده، هم باید گویای این امر باشد که چنین قاعده‌ای، یک قاعده حقوق بین‌الملل عام است و هم اینکه قاعده مزبور را جامعه بین‌المللی کشورها در کل به‌عنوان قاعده‌ای تخلف‌ناپذیر مورد شناسایی قرار داده است.^{۵۳} تصمیمات سازمان‌های بین‌المللی نیز همانند سایر هنجارهای حقوق بین‌الملل باید منطبق با قواعد آمره باشد. در صورتی که تصمیمات سازمان بین‌المللی مغایر با قواعد آمره باشد، باطل و بی‌اعتبار خواهد بود.^{۵۴} از این رو شورای امنیت به بهانه تصویب قطعنامه‌های تحریمی یا قهری طبق فصل هفتم منشور نمی‌تواند خود یا اعضای سازمان ملل متحد را از اعمال آن قواعد مبرا کند.^{۵۵} همان‌طور که قاضی لاتریاخت در قضیه ژنوسید در خصوص تعارض میان قطعنامه ۷۱۳ (۱۹۹۱) در اعمال تحریم تسلیحاتی بر سرزمین یوگسلاوی سابق و ممنوعیت ژنوسید به‌عنوان یکی از مظاهر قواعد آمره اعلام نموده: «این انتظار از شورای امنیت نمی‌رفت که نسبت به تصویب قطعنامه‌ای مبادرت ورزد که آشکارا به نقض یکی از قواعد آمره و قواعد حقوق بشری منجر شود؛ اما این فرض هم نباید غیرقابل تصور انگاشته شود که قطعنامه شورای امنیت به‌طور غیر عمد و پیش‌بینی‌نشده، منجر به بروز چنین وضعیتی شده است.»^{۵۶} موضوع

50. Alexander Orakhelashvili, "The Impact of Peremptory Norms on the Interpretation and Application of United Nations Security Council Resolutions", *The European Journal of International Law*, 16, 1(2005), 59.

51. Ibid, 37.

52. Noah Birkhäuser. "Sanctions of the Security Council Against Individuals - Some Human Rights Problems", (2018), 12-13.

۵۳. سیدقاسم زمانی، «جایگاه قواعد آمره در میان منابع حقوق بین‌الملل»، حقوقی بین‌المللی، ۱۶، ۲۲ (۱۳۷۷)، ۳۲۴-۳۲۵.

54. Joost Pauwelyn, *The Nature of WTO Obligations* (Cambridge: Harvard Law School, 2002), 146.

55. Rudiger Wolfrum, "The Max Planck Encyclopedia of Public International Law", Published under the auspices of the Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, OUP.IX, (2012), 10.

56. ICJ Case Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia) Prv. Measures, Order of 13 Sept. 1993, Sep. OP. Lauterpacht, ICJ Rep.paras.119-120.

برتری قواعد آمره حقوق بشری را می‌توان در رأی دیوان دادگستری اروپا در قضیه کادی در قبال رأی دادگاه بدوی که توسط خواهان مطرح گردید به‌وضوح مشاهده نمود. از آنجا که دادگاه بدوی اتحادیه اروپا در صدور رأی نهایی، خود را ذی‌صلاح جهت ارزیابی عملکرد شورای امنیت تلقی نکرد.^{۵۷} از این رو خواهان نزد دیوان دادگستری اروپا اقدام به طرح دعوا نموده و در نهایت دیوان در رأی سال ۲۰۰۸ خود، برتری تعهدات حقوق بشری دولت‌ها بر تعهدات ناشی از قطعنامه‌های شورای امنیت را آشکارا اعلام نمود.^{۵۸} از نظر پروفیسور جوینر، قضیه کادی و رأی دیوان اروپایی دادگستری در سال ۲۰۰۸ به‌طور جدی باب بررسی موضوع نقض حقوق شهروندان اروپایی را به خاطر تصمیمات ناشی از اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت مفتوح کرده است؛ وی می‌گوید این قضیه باوری را بنیاد نهاد که تصمیمات شورای امنیت نمی‌تواند باعث ضایع شدن حقوق اساسی افراد به‌موجب قوانین داخلی کشور شود و در واقع برای اولین بار قطعنامه شورای امنیت به‌عنوان تصمیمی غیرقانونی و ناقض حقوق اساسی افراد شناخته شد. به‌زعم ایشان این به‌خوبی نشان از آن دارد که اختیارات شورای امنیت نامحدود نیست.^{۵۹}

۳-۵- امکان نقض قاعد آمره توسط قطعنامه‌های صادره شورا به‌موجب ماده ۱۰۳ منشور و موضع‌گیری محتاطانه دیوان بین‌المللی دادگستری

تصمیمات شورای امنیت که در قالب قطعنامه‌های الزام‌آور متجلی می‌گردد، ممکن است به انحای مختلف در تعارض با قاعده آمره حقوق بین‌الملل باشد یا زمینه را جهت نقض قاعده آمره فراهم کند.^{۶۰} این امر کاملاً پذیرفته شده است که قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل، جزئی از تعهدات دولت‌ها ذیل منشور است؛ اما باید در نظر داشت که ارکان مختلف ملل متحد نمی‌توانند به بهانه و استناد ماده ۱۰۳ منشور ملل متحد تصمیماتی خارج از حدود قانونی را اتخاذ و آنها را الزام‌آور نمایند.^{۶۱} بنابراین در صورتی که تصمیمات شورای امنیت آشکارا خارج از حدود اختیار این رکن باشد، آن قطعنامه الزام‌آور نخواهد بود و طبیعتاً در صورت تعارض با دیگر تعهدات و موافقت‌نامه‌ها، از اولویت و برتری برخوردار

57. See Case T-315/01, Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities, 21 September 2005 paras 136-156.

58. Cases C-402/05 P and C-415/05 P, Yassin Abdullah Kadi and AL Barakaat, International Foundation v. Council of the European Union and Commission of the European Communities (2008) ECR I 6351(3 September 2008) Kadi CJEU I.

۵۹. زهرا نوع‌پرست، «حیطه تعهدات ناشی از منشور ملل متحد بازبینی مواد: ۲۵ و ۱۰۳»، علوم سیاسی، ۱۶(۱۳۹۰)، ۱۸.

۶۰. مهرداد فلاح اسدی، شورای امنیت سازمان ملل متحد: تحریم و حقوق بشر، چاپ اول (تهران: انتشارات شهر دانش،

۱۳۹۴)، ۱۸۴.

61. Bruno Simma et al., The Charter of the United Nation (Oxford: Oxford University Press, 2012), 1300.

نخواهد بود؛ اما در هر حال تعیین تصمیمات خارج از حدود اختیار ارکان ملل متحد به‌ویژه شورای امنیت به‌راحتی قابل تشخیص نیست و موضوعی بحث‌انگیز است.^{۶۲} همان‌طور که دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه لاکربی و اعتراض دولت لیبی به مشروعیت قطعنامه‌های شورای امنیت و ادعای مغایرت آن با اصول و اهداف منشور و مقررات حقوق بین‌الملل بدون آنکه وارد بررسی ماهیت موضوع و محتوای قطعنامه شورا شود، به استناد ماده ۱۰۳ منشور و اولویت آن، برتری قطعنامه شورا بر تعهدات و حقوق ناشی از کنوانسیون مونترال ۱۹۷۱ را مورد تأکید قرار داد. هرچند در قضیه فوق لیبی معتقد بود که شورا نمی‌تواند دولت‌های عضو را ملزم به نادیده گرفتن حقوقی بداند که از معاهدات ناشی می‌شود؛ بنابراین از دیدگاه لیبی تصمیمات شورای امنیت نمی‌تواند مغایر با قواعد حقوق بین‌الملل از جمله معاهده مونترال باشد؛ اما دیوان به‌رغم عدم پذیرش صدور قرار مورد نظر لیبی مبنی بر عدم اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت مغایر با کنوانسیون مونترال در قرار موقت ۱۴ آوریل ۱۹۹۲ اظهار داشت: «با توجه به اینکه هر دو دولت لیبی و ایالات متحده عضو ملل متحد، متعهد هستند تصمیمات شورا را بر اساس ماده ۲۵ منشور قبول و اجرا نمایند، با توجه به اینکه دیوان در مرحله رسیدگی به قرار موقت می‌پذیرد که تعهد مزبور ظاهراً به تصمیمات مندرج در قطعنامه شماره ۷۴۸ تسری می‌یابد ... دیوان معتقد است که صرف‌نظر از وضعیت قبل از تصویب قطعنامه حقوق مورد ادعای لیبی مطابق کنوانسیون مونترال را در حال حاضر نمی‌توان در حمایت از صدور قرار موقت، مناسب ارزیابی نمود.»^{۶۳} از این رو تصویب قطعنامه ۷۴۸ شورای امنیت عملاً موجبات نقض یکی از حق‌های بشری که واجد خصیصه امری است را تسهیل نمود و علی‌رغم ابراز نگرانی در این خصوص، حداقل به‌صورت بالقوه بستر لازم جهت نقض حق بر محاکمه منصفانه را فراهم نمود.^{۶۴}

۴- گفتمان حقوق بشر در رویه شورای امنیت و قطعنامه‌های آن (در دوره جنگ سرد و پس از آن)

شورای امنیت علی‌رغم آزادی در تعریف صلاحیت خود، امنیت را کاملاً محدود و مفاهیم وستفالیایی از حاکمیت دولت را در دهه‌های اولیه حیات خود ممتاز می‌دانست. شورا به‌ندرت به حقوق بشر استناد

۶۲. ستار عزیززی، «جایگاه ماده ۱۰۳ منشور ملل متحد در حقوق بین‌الملل عام»، مطالعات حقوق تطبیقی معاصر، ۴۰(۱۳۹۲)، ۱۰۶.

63. Case Concerning Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie (Libyan Arab Jamahiriya v. The United Kingdom), Provisional Measures, I.C.J.Reports (1992) 15. paras. 39-40.

۶۴. فلاح اسدی، پیش‌بینی، ۱۸۵.

کرده و عمدتاً رفتار یک دولت با جمعیت خود را در حیطه صلاحیت داخلی خود می‌دانست. اگرچه این امر نادر و ناسازگار بود، اما شورا به حقوق بشر در طول جنگ سرد در قطعنامه‌های مربوط به خاورمیانه، کنگو، رودزیای جنوبی، آفریقای جنوب غربی (نامیبیا) و آفریقای جنوبی اشاره کرد. پس از پایان جنگ سرد، تجدید همکاری بین اعضای دائم، تغییر ماهیت درگیری‌های حاکم بر دستور کار شورا و برجستگی فزاینده هنجارهای حقوق بشر، فرصت سیاسی برای تعامل گسترده‌تر شورا با حقوق بشر را ایجاد کرد. در واقع استناد شورا به حقوق بشر در طول دهه ۱۹۹۰ به‌طور قابل توجهی افزایش یافت. برای مثال قبل از حمله عراق به کویت، گفتمان حقوق بشر تا حد زیادی برای بحث در شورای امنیت نامناسب تلقی گردیده و به‌ندرت در تصمیم‌گیری‌های آن ادغام می‌شد. تصویب قطعنامه ۶۸۸ در آوریل ۱۹۹۱ بود که نقطه عطفی برای پیوند شورا با حقوق بشر شد. قطعنامه ۶۸۸ منافع امنیتی بین‌المللی را بازتعریف کرده و شامل حمایت از حقوق بشر دانست و طی آن خواستار پایان دادن به اقدامات دولت عراق شد. شورا تصویب خود را با این استدلال توجیه کرد که عواقب سرکوب داخلی عراق بسیار فراتر از مرزهای عراق است و در نتیجه امنیت کشورهای همسایه را تهدید می‌کند. این نقض داخلی حقوق بشر به‌خودی‌خود نبود که اقدام شورا را توجیه می‌کرد. در عوض این تهدیدی بود که آنها برای همسایگان عراق ایجاد کردند تا واکنش بین‌المللی برای متوقف کردن آن را توجیه نمایند. گرچه گنجاندن نگرانی‌های حقوق بشر در مذاکرات شورا در مورد عراق بیشتر ابزاری بود تا اصولی، اما یک انحراف چشمگیر از رویه استاندارد شورا بود. این امر فضایی سیاسی برای اعضای ایجاد کرد که به دنبال پیوند بیشتر امنیت و حقوق بشر بودند. تنها یک سال بعد، قطعنامه‌های ۷۴۶ و ۷۹۴ بحران انسانی داخلی در سومالی و نه اثرات فرامرزی، آن را به‌عنوان تهدیدی برای صلح و امنیت بین‌المللی تعریف کردند. از آن زمان، گفتمان حقوق بشر به طرق مختلف در مذاکرات شورا و حتی تصمیمات آنها در مورد مناقشات درون دولتی در دستور کار آنها قرار گرفته است. در واقع اشاره به حقوق بشر توسط اعضای شورا در طول جلسات رسمی و حقوق بین‌الملل بشر و حقوق بشردوستانه بین‌المللی در قطعنامه‌های شورا به امری عادی تبدیل شده است. [اگرچه] گنجاندن گفتمان حقوق بشر در بیانیه‌ها و قطعنامه‌های ریاست شورا منعکس‌کننده یک واقعیت امنیتی تغییر شکل یافته است، اما به ارتقای آن نیز کمک می‌کند.^{۶۵}

۵- تقسیمات درونی شورای امنیت و چالش‌های اساسی آن در تعامل با هنجارهای حقوق بشر

65. Walling, Op. Cit. 293-294,

به‌رغم ایجاد تغییرات در رویه‌های حقوق بشری شورای امنیت و تقسیمات درونی آن، تعامل شورا با حقوق بشر به‌صورت جهانی مورد استقبال اعضای آن قرار نمی‌گیرد. در واقع اختلافاتی که میان اعضا با گنجاندن حقوق بشر در دستور مذاکرات شورا در طول دهه ۱۹۹۰ ایجاد شد، چندین دهه بعد نیز باقی مانده است. اعضای شورا در ارتباط با هنجارهای حقوق بشر به سه گروه تقسیم می‌شوند: مروجین هنجار که فعالانه به دنبال گنجاندن حقوق بشر در تصمیم‌گیری‌های شورا هستند؛ مخالفان هنجار که هم مرتبط بودن و هم مناسب بودن حقوق بشر در تصمیم‌گیری‌های شورا را انکار می‌کنند؛ و ابرازگرایان هنجار که از گنجاندن حقوق بشر به‌صورت مشروط حمایت می‌کنند یعنی صرفاً زمانی که شورا در اجرای مأموریت صلح و امنیت می‌باشد آن را یاری کند ... در آگوست ۱۹۹۲ گروهی از اعضای شورای امنیت درخواست کردند که مکس وان در استول^{۶۶}، گزارشگر ویژه کمیسیون حقوق بشر در امور عراق، اجازه داشته باشد تا از شورا در مورد ممانعت عراق از اجرای قطعنامه ۶۸۸ شورای امنیت توضیحاتی درخواست و ارائه دهد. اکثر اعضا از جمله چهار عضو از پنج عضو دائمی شورای امنیت (فرانسه، بریتانیا، ایالات متحده و روسیه) استدلال کردند که در عراق ارتباط مستقیمی بین حمایت از حقوق بشر و حفظ صلح و امنیت بین‌المللی وجود دارد. اعضای منتخب اتریش، مجارستان و ژاپن استدلال کردند که حمایت از حقوق بشر نه‌فقط در مورد عراق، بلکه به‌طور گسترده‌تر جزء وظایف اصلی و با محوریت شورا است. در مقابل، چهار عضو شورا از جمله چین و هند، به‌شدت به بحث حقوق بشر در شورا اعتراض داشتند. استدلال آنها این بود که نگرانی‌های مربوط به حقوق بشر توسط کمیسیون حقوق بشر و همه ارگان‌های سازمان ملل، از جمله شورا به بهترین شکل مورد توجه قرار گرفته است. آنها باید گفت‌وگو و اقدامات خود را به حوزه‌های مربوط به صلاحیت خود محدود کنند. فعالان حقوق بشر نگران هستند که این نقطه عطفی در عملکرد شورای امنیت باشد، جایی که به دلیل رقابت ژئوپلیتیکی تشدید شده میان اعضای دائمی، رویه‌های اخیر حقوق بشری اتخاذ شده از سوی شورای امنیت با خطر معکوس مواجه شود.^{۶۷}

ویژگی حل‌ناپذیری درگیری‌های اخیر، اختلافات عمیق سیاسی بین اعضای دائم، سیاسی شدن حقوق بشر و به‌ویژه مسلح کردن آن توسط اعضای دائمی که استانداردهای حقوق بشر را علیه دشمنان و نه دوستان اعمال می‌کنند، پیشرفت حقوق بشر را در سازمان ملل و به‌ویژه در شورا متوقف کرده است. به نظر می‌رسد افزایش تعامل با حقوق بشر و اهمیت روزافزون آن در فعالیت‌های شورای امنیت، تلاش‌های اعضای دائم را برای سیاسی کردن آنها به شیوه‌هایی که با منافع ملی آنها همخوانی دارد،

66. Max Van der Stoel

67. Walling, Op. Cit. 299-300.

در این راستا شورای امنیت با دو دسته چالش روبه‌رو است: نخست تعریف و دیدگاه هر یک از اعضا درباره منافع ملی و منطقه‌ای و متحدان اصلی و فرعی خود و دیگر، برآیند انتخابات داخلی و حساسیت افکار عمومی در هریک از کشورهای عضو به‌ویژه فرانسه، انگلستان و ایالات متحده آمریکا در مورد اندازه‌درگیری در مسائل حقوق بشری در سراسر نقاط جهان. در خصوص چالش نخست باید گفت که با بررسی تاریخی اقدامات و قطعنامه‌های شورای امنیت این نکته آشکار می‌شود که شورای امنیت در همه موارد نقض حقوق بشر وارد میدان نمی‌شود. این خودداری از مداخله، گاه به دلیل کاربرد حق وتو از سوی اعضای دائم است، یعنی چنانچه دولت‌های غربی تمایل به ورود به مناقشه و حمایت از حقوق بشر در نقطه‌ای از جهان را داشته باشند، طرف مقابل با این کار مخالف است و برعکس گاهی نیز در این مورد که کدام طرف یا نیرو ناقض حقوق بشر است، میان اعضای شورا اختلاف نظر وجود دارد... . وقتی شورا درگیر مسائل صلح و عدالت است، منافع منحصر و ظریف ملی به‌ندرت غفلت می‌شود.^{۶۹} در مواردی هم با وجود نقض شدن حقوق بشر در نقطه‌ای از جهان، هیچ یک از اعضای دائم و غیردائم شورا حساسیت لازم برای مداخله از خود نشان نداده‌اند. به‌عنوان مثال در برابر نقض حقوق بشر در بحرین، شورا کاری انجام نداده است. گاهی نیز حساسیت خاص برخی از اعضای غیر دائم مانع از اقدام شده است. در مورد رویدادهای لیبی در سال ۲۰۱۱، هند و برزیل با خودداری از حضور در نشست شورای امنیت، رأی‌گیری در مورد ایجاد مناطق پرواز ممنوع را به تعویق انداختند.^{۷۰} به این ترتیب، چنانچه موضوع نقض حقوق بشر مربوط به یکی از اعضای دائم شورا یا هم‌پیمانان اصلی آنها باشد، این اعضا برای خارج کردن موضوع از دستور کار شورای امنیت استفاده می‌کنند.^{۷۱}

۵-۱- حق وتوی اعضای دائم شورای امنیت و تأثیر آن در واکنش به نقض‌های حقوق بشری

با توجه به اینکه قدرت‌های بزرگ اغلب در مورد اینکه چه چیزی تهدیدی برای صلح و امنیت بین‌المللی است و اینکه فرض شورا اقدام مشترک آن دولت‌ها است، اختلاف نظر دارند، پس حق وتو یکی از الزامات ضروری شورای امنیت است.^{۷۲} از این رو ماده ۲۷ منشور ملل متحد به اعضای دائم شورای

68. Ibid, 301.

69. David P. Forsythe, "The UN Security Council and Human Rights State Sovereignty and Human Dignity", *International Policy Analysis, Friedrich Ebert Stiftung* (2012), 4.

70. Ibid, 6-7.

71. Ibid, 13.

72. Hurd. Op. Cit.

امنیت اجازه می‌دهد که هر پیش‌نویس قطعنامه غیر روبه‌ای را با آرای منفی خود، صرف‌نظر از میزان حمایت و محبوبیت بین‌المللی آن رد کنند. از آنجا که اعضای دائم شورای امنیت با توجه به توانایی‌های مالی و نظامی خود می‌توانستند هر منطقه‌ای را به هرچ‌ومرج بکشند، حق وتو این امکان را می‌دهد که مانع از بروز این فجایع شود؛ اما از همان ابتدای فعالیت شورای امنیت، به دلایلی چون استفاده بیش‌ازحد و غیرمسئولانه از وتو از سوی اعضای دائم، موفقیت اندکی حاصل شد و شورا نتوانست از پس مسئولیت‌های خطیر خود به شکل کارآمدی برآید. با وجود این، عامل تغییرناپذیر این است که به دلایل سیاسی، پیش‌نویس قطعنامه‌هایی که واجد نقض حقوق بشر در کشورهای متحد اعضای دائم است با خطر وتوی اعضای دائم روبه‌رو می‌شود. به همین جهت اقدام‌های نظامی شورای امنیت، عملیات حفظ صلح و صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی تنها دامن‌گیر دولت‌های کوچک و ضعیف می‌شود که جزو متحدان اعضای دائم به حساب نمی‌آیند. حتی تلاش‌ها برای اصلاح منشور ملل متحد با وتوی اعضای دائم ممکن است روبه‌رو شود؛ بنابراین، استانداردهای دوگانه در زمینه مسائل واجد نقض‌های شدید حقوق بین‌الملل بشر همچنان وجود خواهد داشت. برای نمونه، اگر روسیه، چین و گرجستان را مورد حمله قرار می‌دهد یا چین پذیرای عمرالبشیر می‌شود که تحت تعقیب دیوان کیفری بین‌المللی است، نمی‌توان از شورای امنیت انتظاری بیشتری داشت.^{۷۳}

این امر نشان می‌دهد که چگونه استفاده از حق وتو، منجر به فاصله گرفتن شورا از هدف اولیه شده و چگونه این قدرت به ابزاری برای حفاظت از منافع ملی اعضای دائمی یا متحدان استراتژیک آنها تبدیل شده است. این قدرت مسئول سکوت شورای امنیت در مورد برخی درگیری‌های بین‌المللی بزرگ از جمله جنگ ۲۰۰۳ عراق، درگیری ۲۰۰۸ در گرجستان، کشتار سال ۲۰۰۹ تامل‌ها در سریلانکا و درگیری‌های اخیر سوریه بوده است.^{۷۴}

73. Abdolsamad Doulah and Mirshahbiz Shafee, "An Analysis of the Security Council Procedures in Managing Severe Violations of the International Human Rights", *Journal of Politics and Law*, 9, 8(2016), 40-41.

برای مثال، دولت سریلانکا زمانی عملیات نظامی را علیه جدایی‌طلبان تامل آغاز کرد که منجر به مرگ تقریباً ۴۰۰۰۰ غیرنظامی شد، شورای امنیت نیز به دلیل مخالفت روسیه، چین و اعضای آسیایی غیر دائم شورای امنیت نتوانست حتی جلسه‌ای رسمی برگزار کند. همچنین، حمله نظامی ایالات متحده آمریکا و بریتانیا به عراق در سال ۲۰۰۳ میلادی قابلیت این دو کشور در دور زدن شورای امنیت در موارد ضروری را نشان می‌دهد. این جنگ با مخالفت بسیاری از کشورها و بدون رضایت شورای امنیت آغاز شد. پیش از آن، قطعنامه ۱۴۴۱ تصویب شده بود که در آن، دولت عراق را به نقض اساسی آتش‌بس و تعهدات مندرج در قطعنامه ۶۷۸ متهم می‌کرد. با این وجود به گفته نماینده دائم ایالات متحده آمریکا "جان نگرو پوتنه" این قطعنامه به هیچ‌وجه مجوزی برای استفاده از زور علیه عراق نبود.

74. Sahar Okhovat, *The United Nations Security Council: Its Veto Power and Its Reform* (Sydney: Centre Zamani, Seyyed Ghasem. "Extra-Legal Actions of the Security Council in Violation of Fundamental Human Rights". *Jour. of Legal Res.* 23, no. 58 (September 5, 2024): 7-48.

۵-۲- تحول در حق وتو (روند نزولی حق وتوی واقعی و تبدیل آن به وتوی پنهان) تقویت ناکارآمدی شورای امنیت

پس از جنگ سرد استفاده عملی از حق وتو روندی نزولی به خود گرفت اما تهدید به استفاده از آن در مذاکرات پشت پرده اعضا باقی ماند که از آن به «وتوی پنهان» یاد می‌کنند. این وتوی پنهان در مقابل وتوی واقعی بود که در نتیجه آن بسیاری از تصمیم‌ها که از سوی اکثریت شورا نیز حمایت می‌شد کاملاً مسکوت گذاشته شد. تأثیر وتوی پنهان به اندازه‌ای بود که شورای امنیت نتوانست واکنش مناسبی به نقض‌های شدید حقوق بین‌الملل بشر در موارد متعدد دهد. برای نمونه در رواندا به دلیل وتوی پنهان ایالات متحده آمریکا و فرانسه، جهان چشم خود را به روی نسل‌زدایی بیش از ۸۰۰۰۰۰ نفر بست. در گزارش مستقل سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۹ به کرات اشاره شده است که سازمان ملل متحد مسئولیت مستقیم نسبت به نسل‌کشی رواندا داشت که به دلیل عدم تمایل اعضای دائم شورای امنیت تشدید شد: «اراده سیاسی قوی بین اعضای دائم شورای امنیت مبنی بر اقدام یا اقدام قاطع وجود نداشت. نبود اراده سیاسی، پاسخ و تصمیم‌گیری شورای امنیت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. البته اقدام‌های برخی از اعضای دائم شورای امنیت در موارد نقض حقوق بین‌الملل بشر که به تعبیری خارج از چهارچوب شورای امنیت و بدون مجوز آن بوده است را می‌توان پاسخی به این نبود اراده سیاسی دانست. برای مثال این امر در سال ۱۹۹۹ میلادی، در زمان نقض‌های شدید حقوق بین‌الملل بشر در کوزوو آشکارا مشاهده شد که طی آن، ناتو رأساً اقدام به بمباران صربستان نمود.» همچنین شورای امنیت در قضیه لیبی، با وجود آنکه این کشور عضو سازمان ملل متحد بوده است، برای نخستین بار با هدف حمایت از غیرنظامیان نسبت به استفاده از قوه قهریه چراغ سبز نشان داد. تفسیر ناتو از این مجوز فراتر از ایجاد منطقه پرواز ممنوع بود که به عملیات نظامی گسترده‌تر و سقوط رژیم قذافی انجامید؛ البته این رویه همیشه تحقق نمی‌یابد، زیرا مسئولیت‌پذیری اعضای دائم در زمینه نقض‌های شدید حقوق بین‌الملل بشر به رویکرد هزینه‌فایده آنها وابستگی زیادی دارد. برای مثال برخی از پژوهشگران معتقدند حتی در نبود وتوی روسیه و چین در خصوص بحران سوریه، شورای امنیت به اقدام تأثیرگذاری که به تغییر رویدادها در این منطقه منجر شود، دست نمی‌زد.^{۷۵}

۶- شورای امنیت و مدیریت بحران‌های تهدید صلح و امنیت بین‌المللی و نقض‌های

for Peace and Conflict Studies, University of Sydney, 2012), 10.

75. Ibid. 40-41.

شدید حقوق بشر

شورای امنیت در زمینه مدیریت بحران دو کار انجام می‌دهد: نخست تشخیص و احراز این مسئله که آیا اختلاف یا وضعیت به وجود آمده به بحران منجر می‌شود یا خیر؟ دوم ارائه توصیه و انجام اقدامات لازم برای حفظ صلح و امنیت جهانی که این اقدامات به موجب فصول ششم و هفتم از این قرارند: ۱- حل مسالمت‌آمیز اختلاف‌ها بر اساس فصل ششم و ۲- اقدامات در قبال تهدید علیه صلح، نقض صلح و اعمال تجاوزکارانه بر اساس فصل هفتم. فصل ششم منشور که مواد ۳۳ تا ۳۸ را در برمی‌گیرد، بر اقدامات غیرنظامی شورای امنیت در مدیریت بحران دلالت دارد و به حل و رفع اختلافاتی اختصاص دارد که ادامه آن احتمال به خطر انداختن صلح و امنیت بین‌المللی را به همراه داشته باشد. در این حالت اقدامات شورا در قالب صدور توصیه‌نامه‌ها یا راهنمایی دو طرف به استفاده از روش‌های مسالمت‌آمیز حل اختلافات همچون مذاکره، میانجیگری، سازش، داوری و رسیدگی قضایی خواهد بود. فصل هفتم منشور که اساس کار شورای امنیت در زمینه مدیریت بحران است به‌نوعی حکایت از ضمانت اجرای اقدامات در این زمینه را دارد. بعد از آنکه قطعی شد، وضعیت بحرانی به‌گونه‌ای است که نقض و تهدید صلح یا عمل تجاوزکارانه را در پی دارد و شورا با به‌کارگیری تدابیر موقت که هدف آن جلوگیری از وخامت اوضاع است و به‌موجب ماده ۴۱ منشور جنبه غیرنظامی دارد یا انجام اقدامات قهری بر اساس ماده ۴۲ که جنبه نظامی دارد به مدیریت بحران اقدام می‌کند. اگر شورای امنیت بر اساس فصل هفتم تصمیم بگیرد آن تصمیم برای همه اعضای سازمان الزام‌آور است.^{۷۶}

۶-۱- اقدامات قهری غیرنظامی (اعمال تحریم‌های اقتصادی مطابق ماده ۴۱ و اثرات زیان‌بار آن بر جمعیت عادی)

همان‌طور که اشاره گردید شورای امنیت می‌تواند به‌منظور جلوگیری از وخامت اوضاع مطابق فصل هفتم منشور در ابتدا دست به اقدامات و تدابیر موقت غیرنظامی یعنی اعمال محدودیت‌ها از جمله اعمال تحریم‌ها علیه کشورهای هدف زند. مبنای این تحریم‌ها از فصل هفتم منشور سازمان ملل متحد و به‌طور مشخص ماده ۴۱ است؛ که طی آن «شورای امنیت می‌تواند تصمیم بگیرد که برای اجرای تصمیمات خود به چه اقداماتی که متضمن استفاده از نیروی نظامی نباشد، متوسل شود؛ و هم‌چنانکه می‌تواند از اعضای ملل متحد بخواهد که به چنین اقداماتی مبادرت ورزند. این اقدامات ممکن است

۷۶. نسرين مصفا و مریم عبادی، «شورای امنیت و مدیریت بحران‌های منطقه‌ای (مطالعه موردی: بحران‌های سوریه و عراق)»، فصلنامه سیاست، ۴۸، ۳ (۱۳۹۷)، ۷۴۱.

شامل وقفه کامل یا قسمتی از روابط اقتصادی و ارتباطات ریلی، دریایی، هوایی، پستی، تلگرافی، رادیویی و سایر وسایل ارتباطی و قطع رابطه دیپلماتیک باشد.» ماده ۴۱ نمی‌گوید که تحت چه شرایطی ممکن است تحریم‌ها اعمال شود و فقط دستورالعمل‌هایی را برای نوع اقداماتی که ممکن است اجرا شود ارائه می‌دهد، در حالی که مقامات تصمیم‌گیر اساساً در درون خود شورا هستند.^{۷۷} از آنجایی که سیستم مجازات‌های موضوع ماده ۴۱ منشور سازمان ملل متحد به‌عنوان ابزاری برای اقدام علیه کشورها ایجاد شده است، رویه‌های شورای امنیت جایی را برای این مسائل در رابطه با سایر بازیگران حقوق بین‌الملل ایجاد نمی‌کند.^{۷۸}

برای مثال شورای امنیت در ارتباط با سیرالئون تحریم‌های اقتصادی را به‌منظور پایان بخشیدن به کودتای نظامی و بازگرداندن حکومت انتخابی دموکراتیک و نظم قانونی اتخاذ نمود. به همین شکل، شورای امنیت در مورد روندا تحریم‌های اقتصادی را به‌منظور تشویق پایانی فوری بر مخاصمات و خشونت و تضمین بازگشت صلح بنا نهاد.^{۷۹} محدودیت‌های زیادی برای اعمال تحریم‌های اقتصادی وجود دارد. نخست اینکه آنها همیشه تغییرات مطلوب مورد نظر را به همراه نمی‌آورند. بسیاری از رژیم‌ها به نقض قوانین جامعه ادامه می‌دهند. تحلیل موفقیت‌ها به‌طور گسترده متفاوت است زیرا روش‌های قابل قبولی برای ارزیابی وجود ندارد. اکثریت معتقدند که تحریم‌ها در قبال عراق، یوگسلاوی (در رابطه با بوسنی)، لیبی، صربستان، کامبوج و سیرالئون نسبتاً موفق بوده است. با این حال آنها تأثیر اندکی بر هائیتی، سومالی، سودان، لیبیا، رواندا، یوگسلاوی (در رابطه با کوزوو) و افغانستان داشتند.^{۸۰} علاوه بر این مجازات‌های اقتصادی موضوع فصل هفتم منشور تابع هنجارهای قطعی و تخلف‌ناپذیر هستند به‌ویژه قواعد اساسی بشردوستانه مثل اصول تناسب و ضرورت، طبق قواعد فوق افراد غیرنظامی نباید از دسترسی کالاهای ضروری برای بقا و ادامه حیات محروم شوند و لذا قدرت‌های اشغالگر تکالیفی خاص در این زمینه بر عهده دارند؛ بنابراین هر نوع مجازات اقتصادی تابع هنجارهای بشردوستانه است که در راستای حمایت از حیات جمعیت غیرنظامی مانند تأمین غذا، آب، پناهگاه، دارو و مراقبت پزشکی را ضروری می‌داند. با این وجود، منشور ملل متحد در مورد اینکه چه معیارهای حقوقی برای اقدامات بر

77. Jana Ilieva, Aleksandar Dashtevski & Filip Kokotovic, "Economic Sanctions in International Law", *UTMS Journal of Economics*, 9, 2(2018), 203.

78. Birkhäuser, Op. Cit. 1.

79. Ali Z. Marossi and Marisa R. Bassett, *Economic Sanctions under International Law: Unilateralism, Multilateralism, Legitimacy, and Consequences* (The Hague: T.M.C. Asser Press, 2015), 111.

80. Brian Frederking, *The United States and the Security Council, Collective Security since the Cold War* (London: Routledge, 2007), 63.

اساس فصل هفتم قابل اعمال است، سکوت کرده و استفاده شورای امنیت از تحریم‌های اقتصادی تقریباً بازتاب فهم رهاشده‌ای از محدودیت‌های مزبور است.^{۸۱}

در مورد عراق شاهدیم که قطعنامه‌های صادرشده از سوی شورای امنیت درک شورای امنیت از نوع درگیری‌ها را در طول زمان تغییر داده است. شورای امنیت در اولین حمله عراق به کویت در سال ۱۹۹۰ از بین دسته‌بندی‌هایی که برای اعمال تحریم‌ها بیان کرده ابتدا هدف تحریم‌های تحمیل‌شده بر عراق، حل‌وفصل مناقشات بین دو کشور بوده است، اما بعداً توجه خود را به سلاح‌های کشتار جمعی عراق معطوف کرد و هدف تمام تحریم‌ها همسو با این تغییرات بود، در نهایت عراق در بخش دولت‌های سرکش و منفور در سطح جهانی قرار داده شد و سرانجام در سال ۲۰۰۳ شورا تمرکز تحریم‌های خود را بر عوامل غیرسیاسی قرار داد که آن حامیان یا مرتکبان اعمال تروریستی در داخل عراق بودند.^{۸۲} جوینر^{۸۳} تحریم‌های عراق را یک الگوی ایدئال در تصویب مجازات‌ها در قبال نقض حقوق بین‌الملل می‌داند و اعلام می‌دارد «این عمل ثبات سازمان ملل را به‌عنوان یک نهاد بین‌الملل تقویت نموده و سبب ایجاد یک بنیاد قوی برای اجرای مؤثر تلاش‌های بعدی است اما در عمل با بروز فاجعه انسانی در عراق این حرف نقض گردید و ضرورت استفاده از تحریم‌های هوشمند را بیش از پیش مطرح کرد...». این حاکی از این است که قبل از جنگ سرد اهداف تحریم‌ها وفق دولت‌ها بودند ولی بعد از جنگ سرد اهداف تحریم‌ها افراد و عوامل غیردولتی را نیز شامل می‌شوند. افزایش تحریم‌های اعمال‌شده در دوره جدید این تصور را به وجود آورده که این ابزار اجرایی شورای امنیت در مقایسه با توسل به قوه قهریه هزینه کمتری دارد.^{۸۴} تحریم‌های هوشمند یا هدفمند نوع جدیدی از تحریم‌هاست یعنی تفکیک بین رهبران سیاسی و نظامی و حامیان آنها از یک سو و غیرنظامیان بی‌گناه از سوی دیگر است. شاید این تحریم‌های هوشمند ابزاری با کارایی بیشتر محسوب شوند، چون فشار را مستقیماً بر آنجا که لازم است متمرکز می‌کنند نه بر مردمی که به وادار کردن رهبرانشان به تغییر سیاست خود قادر نیستند.^{۸۵} به نظر می‌رسد تحریم‌های هدفمند طی دو دهه گذشته با فراوانی بیشتری ظاهر شده‌اند. هدف اصلی آنها اعمال فشار

81. Marossi and Bassett, Op. Cit. 111.

۸۲. سیروس اخلاقی و سمانه شعبانی، «جایگاه حقوقی شورای امنیت و حدود اختیارات و صلاحیت آن»، پژوهشنامه حقوق تطبیقی، ۱، ۱ (۱۳۹۴)، ۶۸.

83. Joyner

۸۴. همان، ۶۹.

۸۵. جمشید ممتاز، «انطباق تحریم‌های شورای امنیت با حقوق بشردوستانه بین‌المللی»، فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ۳۸، ۴ (۱۳۸۷)، ۳۴۸.

بر افراد خاص و محدود کردن توانایی آنها برای تضعیف صلح و امنیت بین‌المللی و در عین حال محدود کردن تأثیرات جانبی بر جمعیت عمومی کشور بوده است. با این حال محدود شدن دامنه تحریم‌های سازمان ملل و قرار دادن افراد به‌جای کل ملت‌ها در تیررس تحریم‌ها، فضایی را برای گسترش انتقادات از منظر حمایت از حقوق بشر فراهم کرده است.^{۸۶}

۶-۲- اقدام نظامی شورا: توسل به زور و مداخله بشردوستانه توجیهی برای مقابله با تهدید علیه صلح و نقض‌های حقوق بشر (مطابق فصل هفتم منشور)

بر اساس فصل هفتم منشور، شورای امنیت می‌تواند برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی از زور و قوه قهریه استفاده نماید. این قدرت و اقتدار استثنایی شورای امنیت نگرانی‌ها و حساسیت‌های فراوانی را به دنبال دارد. به‌تازگی دخالت روزافزون شورا مورد انتقاد قرار گرفته و حتی به تجاوز از حدود و اختیارات خود متهم شده است. این اعتراضات حتی از متهم ساختن شورا به نقض منشور می‌تواند فراتر رود.^{۸۷}

هرچند منشور تعریفی مشخصی از تهدید توسل به زور ارائه نداده، اما شورای امنیت در برخی موارد استفاده از نیروی نظامی را لازم دانسته و حتی با بررسی اختیارات ضمنی شورا، شاهد آن هستیم که شورا مجوز چنین قطعنامه‌هایی به‌موجب فصل ۷ را داراست.^{۸۸} از این رو «بر اساس نظام برآمده از منشور ملل متحد جنگ امری استثنایی است که تنها به دنبال صدور قطعنامه مطابق فصل هفتم منشور از سوی شورای امنیت و یا به استناد ماده ۵۱ در تأیید حق ذاتی دفاع مشروع، می‌تواند به نقض تعهدات یک دولت در بند ۴ ماده ۲ در مورد خودداری از تهدید یا توسل به زور مشروعیت ببخشد».^{۸۹} به این ترتیب تجاوزهای بحث‌انگیزی که در دهه‌های اخیر با عنوان مداخله بشردوستانه، به حاکمیت سرزمینی و استقلال دولت‌ها وارد شده هرچند که توانسته باشد مردم آن دولت‌ها را از مصائب و فجایعی نظیر نسل‌زدایی و جنایت علیه بشریت رهایی بخشد، اما به لحاظ مشروعیت حقوقی همچنان جای سؤال است. چالش اصلی پیش رو در بند ۴ ماده ۲ نهفته است که ظاهراً مداخله بشردوستانه، مستقیماً در مغایرت با مفهوم زیربنایی الزام دولت‌ها با جلوگیری از تهدید یا استفاده از زور علیه استقلال سیاسی یا تمامیت ارضی سایر

86. Lukic Maja, "The Security Council's Targeted Sanctions in the Light of Recent Developments Occurring in the EC Context", *Belgrade Law Review*, LVII, 3(2009), 239-240.

۸۷. محمدعلی صلح چی، «نظارت قضایی نسبت به تصمیمات شورای امنیت سازمان ملل متحد»، مجموعه مقالات هفته پژوهش، دانشکده حقوق و علوم سیاسی علامه طباطبایی، (۱۳۸۸)، ۱۰۷.

۸۸. اخلاقی و شعبانی، پیشین، ۶۹.

89. Robert C. Hilderbrand, *Dumbarton oaks: the origins of the UN and the search for post war security* (Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 1990), 34.

دولت‌ها قرار می‌گیرد.... اعطای مجوز توسل به‌زور منوط به احراز تهدید یا نقض صلح است و اقدامات قهرآمیز صرفاً جهت اعاده صلح و امنیت، ضروری شمرده می‌شوند. مفهوم «صلح و امنیت» تنها قالب حقوق توسل به‌زور ندارد بلکه امنیت انسانی و بشری نیز به مفهوم حمایت از بشریت در صورت وقوع درگیری (اعم از درگیری مبتنی بر تجاوز، دفاع یا اقدام قهری ملل متحد) تعیین‌کننده خواهد بود... در واقع نقض حقوق بشردوستانه را نمی‌توان به‌عنوان لوازم و اقتضای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی پذیرفت. چراکه «رویه شورا نیز تأیید می‌کند که نقض حقوق بشردوستانه خود تهدیدی علیه صلح و امنیت بین‌المللی است» پس نمی‌توان به خاطر حفظ این صلح و امنیت، صلح و امنیت را به خطر انداخت.^{۹۰} هدف مداخله بشردوستانه باید بر مبنای رفع کامل رنج بشریت باشد و اهداف سیاسی و منافع ملی مدنظر قرار نگیرد؛ به عبارت دیگر بشردوستی تنها سبب انحصاری برای مداخله بشردوستانه باشد؛ بنابراین عدم رعایت این اصل در مداخلات نظامی به‌ویژه در بمباران‌های هوایی منجر به مرگ بیش از پیش شهروندان غیرنظامی می‌شود که این خود نقض حقوق بشردوستانه را دامن می‌زند. البته این تجاوزات و عدم رعایت این اصل از سوی سازمان ملل متحد مورد محکومیت قرار گرفته اما ضمانت اجرایی برای آن در نظر گرفته نشده است. بررسی و استنباط از قطعنامه‌های شورای امنیت و ذکر عبارت استفاده از «کلیه ابزارها و روش‌های لازم» نشان‌دهنده گستردگی اختیارات این نهاد در به‌کارگیری نامحدود از ابزارهای متعدد جهت پایان دادن به رنج بشری و حفظ و اعاده صلح و امنیت بین‌المللی است که این امر صراحتاً مغایر با اصل تناسب بوده و موجبات مسئولیت شورای امنیت را مطرح می‌کند.^{۹۱} با این وجود رویه شورای امنیت نشان می‌دهد که اقدامات شورا در وضعیت‌های متفاوت اعم از درگیری‌های مسلحانه بین‌المللی و داخلی و نقض‌های شدید سازمان‌یافته حقوق بشر در سطح وسیع دچار تحول شده و به لحاظ کمی و کیفی گسترده‌تر شده‌اند.

۹۰. نادر ساعد، حقوق بشردوستانه و سلاح‌های هسته‌ای (تهران: موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۸۶)، ۲۶۱-۲۶۰.

۹۱. زینب رشیدی‌نژاد، «موازن و مرزهای مداخله بشردوستانه در رویه شورای امنیت»، حقوقی بین‌المللی، ۲۴، ۳۷ (۱۳۸۶)، ۸۳-۸۴.

برای مثال، تأخیر در توسل به‌زور جهت اخذ تصمیم و انجام اعمال زورمدارانه برای منع خشونت و تجاوز علیه بشریت در رواندا، عدم اقدام مناسب در منع شکل‌گیری فاجعه بشردوستانه در کوزوو و بوسنی و هرزگوین با وجود درک ضرورت مداخله در همان بدو شکل‌گیری بحران در این منطقه، تأخیر در اقدام مناسب در تیمور شرقی طی ۲۴ سال از آغاز بحران و عملکرد ناموفق شورای امنیت شورا در دارفور منجر به از دست رفتن زندگی تعداد زیادی از مردم این نواحی شد و نتایج اسفناکی را به بار آورد که جملگی حکایت از قصور جامعه بین‌المللی دارد. برای مطالعه بیشتر نک: همان، ۸۹.

۷- التزام شورای امنیت به قواعد بنیادین حقوق بشر و حل بحران‌ها از طریق سازگار مستقل از منافع اعضای دائم

امروزه قواعد بنیادین حقوق بشر و حقوق بشردوستانه به جایگاه تعهدات عرفی عام‌الشمول و قواعد آمره دست یافته و از آنجا که در نقطه مرکزی قواعد بین‌المللی قرار می‌گیرند، پیوند محکمی با نظم عمومی بین‌المللی یافته و نقض شدید، گسترده و یا سازمان‌یافته آنها امنیت و عدالت بین‌المللی را به مخاطره انداخته و از این رو زمینه اقدام نهادهای بین‌المللی مانند شورای امنیت سازمان ملل متحد را فراهم می‌سازد.^{۹۲} بر این اساس می‌توان اذعان نمود که ملاحظات موضوع حقوق بشر به تمام نهادها و ارکان ملل متحد از جمله شورای امنیت که نقض‌های جدی حقوق بشری را به‌عنوان تهدید علیه صلح شناسایی کرده، تسری یافته است.^{۹۳} در نتیجه، امروزه سازمان ملل متحد و به‌ویژه شورای امنیت به نقض فاحش و گسترده حقوق بشر و حقوق بشردوستانه واکنش نشان داده و آن را تهدیدی علیه صلح، عدالت و امنیت بین‌المللی می‌دانند. بر همین اساس، قطعنامه‌های متعددی از سوی مجمع عمومی و شورای امنیت سازمان ملل متحد صادر شده است که در آنها اعمال سیاست تبعیض نژادی، جنایت علیه بشریت و غیره تهدیدکننده امنیت و عدالت کیفری بین‌المللی دانسته شده است.^{۹۴} از این رو به نظر می‌رسد که در دهه‌های اخیر، یک ارتباط مفهومی میان حقوق بشر و صلح و امنیت بین‌المللی در حال شکل‌گیری است ... آنچه در این تحولات مفهومی، حائز اهمیت است این است که برقراری ارتباط متقابل میان صلح و امنیت بین‌المللی و حقوق بشر، جای هیچ تردیدی را باقی نمی‌گذارد که شورای امنیت می‌بایست بیش از دهه‌های گذشته خود را در قبال تعهدات حقوق بین‌الملل بشر ملتزم بداند و کلیه اقدامات خود از جمله تحریم‌های هدفمند علیه اشخاص حقیقی و حقوقی را در چهارچوب احترام به حقوق بنیادین افراد اتخاذ نماید.^{۹۵}

در بررسی تطابق عملکرد شورای امنیت با آنچه این نهاد ملزم به رعایت آن است می‌توان گفت که به نظر می‌رسد شورای امنیت اصل ضرورت و احترام به حاکمیت داخلی را در اقدامات خود مدنظر قرار داده

۹۲. امرالدین حجازی و محمدعلی صلح‌چی، «تأثیر شورای امنیت سازمان ملل متحد در ایجاد امنیت و عدالت کیفری بین‌المللی»، پژوهش حقوق کیفری، ۹، ۳۳ (۱۳۹۹)، ۳۵.

93. Dinah Shelton, Remedies In International Human Rights Law (Oxford: Oxford University Press, 2015), 1.

۹۴. حجازی و صلح‌چی، پیشین، ۳۷.

۹۵. سیدقاسم زمانی و حوریه حسینی اکبرنژاد، «افول دکتین نامحدود بودن اختیارات شورای امنیت در آینه عروج دیوان دادگستری اروپا»، حقوق تطبیقی، ۲، ۴ (۱۳۹۴)، ۱۷۰.

است. البته با توجه به اختیارات اعطا شده به شورا انتظار می‌رفت که شورا بتواند وظیفه خویش را در زمینه حفظ صلح و امنیت بین‌المللی به نحوی صحیح‌تر انجام دهد، اما رویارویی با مشکلات حقوقی و سیاسی در اعمال حق وتو، ضعف در ساختار شورای امنیت، محدودیت‌های انسانی و فقدان مکانیسم اجرایی مناسب ناشی از عدم تشکیل نیروهای ملل متحد طبق ماده ۴۳ منشور، موجب شد که شورا نتواند امنیت جمعی را بدان نحو که در منشور ملل متحد پیش‌بینی شده است، انجام دهد؛ به عبارت دیگر اگر شورای امنیت به دور از هرگونه منافع سیاسی اعضای دائم با به‌کارگیری اقدامات به‌موقع جهت رفع رنج بشریت و توجه بیشتر به غیرنظامیان حین انجام عملیات اقدام به مداخله بشردوستانه می‌نمود، دیگر دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی در جهت حمایت از حقوق بشر اقداماتی را انجام نمی‌دادند که سال‌ها تلاش سازمان ملل متحد را برای تثبیت قاعده منع توسل به زور نادیده گیرد؛ بنابراین عدم عملکرد به‌موقع شورای امنیت و عدم تمرکز بر نیروهای نظامی دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی، موجبات مسئولیت شورای امنیت را فراهم کرد.^{۹۶}

نتیجه‌گیری

هرچند یکی از اهداف مهم ملل متحد حفظ صلح و امنیت بین‌المللی است ولی ابزارهای آن باید جهت حصول به این هدف مطابق ماده یک منشور بر اساس اصول عدالت و حقوق بین‌الملل باشد، شورای امنیت به‌عنوان رکن اصلی و اجرایی ملل متحد که مسئولیت اولیه حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را به عهده داشته و صلاحیت و اختیارات ویژه‌ای را بر اساس فصل هفتم منشور در مواجهه با وضعیت‌هایی که صلح و امنیت بین‌الملل را به خطر می‌اندازد، دارد، در فرایند تصمیم‌گیری و اقدامات اجرایی همواره باید تابع موازین حقوق بین‌الملل و قواعد آمره در خصوص رعایت و احترام به حقوق بنیادین بشر بوده و هنجارهای ناشی از آن را که برای کلیه تابعان بین‌المللی الزام‌آور است، رعایت نماید، با توجه به لازم‌الاجرا بودن بسیاری از موازین حقوق بشر و نیز با در نظر گرفتن محدودیت‌های قانونی شورای امنیت طبق منشور، وضع و اعمال تحریم‌های ناقض حقوق بشر خارج از صلاحیت و حدود اختیار شورای امنیت محسوب شده چراکه پیامدهای منفی ناشی از آن اثرات زیان‌بار و فاجعه‌آمیز و غیرقابل جبران را بر مردم عادی به‌عنوان قربانیان اصلی تحریم‌ها بر جای گذاشته است. گرچه اعضای ملل متحد طبق مواد ۲۵ و ۱۰۳ منشور ملزم به اجرای تعهدات و اقدامات شورای امنیت هستند اما مفهوم این امر آن

۹۶. رشیدی‌نژاد، پیشین، ۱۰۲.

است که در صورت هرگونه تخطی شورا از اختیارات قانونی هیچ‌گونه الزامی در رعایت و اجرای تصمیمات و قطعنامه‌های خارج از چهارچوب منشور نداشته، بلکه برعکس باید با این‌گونه اقدامات مقابله نمایند. از این رو به‌رغم ظرفیت‌های بسیار زیاد و اختیارات فوق‌العاده شورای امنیت برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی نمی‌توان آن را یک نهاد فراقانونی و فارغ از هرگونه محدودیت قانونی همانند سایر ارکان ملل متحد در نظر گرفت. از طرفی با توجه به پیوند عمیق میان حقوق بشر و صلح و امنیت بین‌المللی در دهه‌های اخیر به نظر می‌رسد که یکی از موانع مهم بازدارنده در جهت مدیریت صحیح بحران‌های بین‌المللی و مقابله با نقض‌های حقوق بشر وجود حاکمیت حق وتوی واقعی یا پنهان اعضای دائم شورا است که به دلیل کشمکش و اختلاف بین آنها و داشتن منافع سیاسی و همچنین ضعف ساختاری شورا به‌نوعی از آن بهره‌جسته و با اتخاذ تصمیمات و اقدامات غیرمنصفانه نه‌تنها اعتبار شورا را زیر سؤال برده بلکه در مواردی ناکارآمدی آن را در پی داشته است. با این حال ساختار شورا نشان می‌دهد که در حال حاضر گریزی از حق وتوی اعضای دائم متصور نیست، چراکه «تلاش برای رهایی از وتو مانند تلاش برای رهایی از شر سیاست است»^{۹۷} از این رو ضروری است کشورهای عضو ملل متحد ایده منسوخ شدن حق وتو پس از جنگ سرد را کنار نهاده و به‌جای آن تلاش نمایند تا اعضای غیردائمی شورا با اتخاذ یک سازکار مستقل از منافع و خواسته‌های اعضای دائم و در نظر گرفتن منافع جامعه بین‌المللی و همچنین تلقی حق وتو نه به‌عنوان یک امتیاز بلکه تلقی آن به‌عنوان تضمین احساس مسئولیت جهانی شورا جهت انجام وظایف بهتر و تقویت همکاری مثبت، گام‌های مؤثر برداشته شود. بدین ترتیب فرایند مزبور می‌تواند زمینه را برای اصلاحات و تغییرات اساسی در رویه و الگوهای رفتاری و اقدامات شورا با توجه به ساختار کنونی منشور برای رفع بحران‌های بین‌المللی و مقابله با نقض‌های حقوق بشر فراهم نموده و ضمن تقویت سیستم نظارتی صحیح در درون شورای امنیت، اقدامات آن را بر اساس فصل هفتم منشور با رعایت تعهدات و احترام به موازین حقوق بشر در مداخلات بشردوستانه و نیز در اجرای عملیات حفظ صلح، میزان اثربخشی و کارآمدی شورا را ارتقا و آن را قاعده‌مند سازد.

97. See: Jan Wouters and Tom Ruys, Security Council Reform: A New Veto For A New Century? (Brussels: Royal Institute For International Relation, 2005), 35.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- اخلاقی، سیروس و سمانه شعبانی. «جایگاه حقوقی شورای امنیت و حدود اختیارات و صلاحیت آن». پژوهشنامه حقوق تطبیقی، ۱، ۱ (۱۳۹۴)، ۶۸-۶۹.
- حجازی، امرالدین و محمدعلی صلح‌چی. «تأثیر شورای امنیت سازمان ملل متحد در ایجاد امنیت و عدالت کیفری بین‌المللی». پژوهش حقوق کیفری، ۹، ۳۳ (۱۳۹۹)، ۹-۴۶.
<https://doi.org/10.22054/jclr.2020.45294.1967>
- ریسی، لیلا و مستوره قربانی پور. «مشروعیت صلاحیت قانون‌گذاری شورای امنیت در مبارزه با تروریسم: خودبازسازی حقوق بین‌الملل». مطالعات حقوق عمومی، ۵۰، ۳ (۱۳۹۹)، ۱۱۸۹-۱۲۱۴.
<https://doi.org/10.22059/jplsq.2019.264286.1816>
- رشیدی‌نژاد، زینب. «موازن و مرزهای مداخله بشردوستانه در رویه شورای امنیت». حقوقی بین‌المللی، ۲۴، ۳۷ (۱۳۸۶)، ۶۳-۱۰۲.
<https://doi.org/10.22066/CILAMAG.2007.17569>
- زمانی، سیدقاسم. «جایگاه قواعد آمره در میان منابع حقوق بین‌الملل». حقوقی بین‌المللی، ۱۶، ۲۲ (۱۳۷۷)، ۳۴۴-۳۱۷.
<https://doi.org/10.22066/CILAMAG.1998.18173>
- زمانی، سیدقاسم و حوریه حسینی اکبرنژاد. «افول دکترین نامحدود بودن اختیارات شورای امنیت در آیینه عروج دیوان دادگستری اروپا». حقوق تطبیقی، ۲، ۴ (۱۳۹۴)، ۱۶۷-۱۸۴.
https://law.mofidu.ac.ir/article_24475.html
- زمانی، سیدقاسم و مسعود صبور. «قطعه‌نامه ۲۳۳۱ شورای امنیت و خروج آمریکا از برجام: از شأن نزول ماده ۱۰۳ منشور ملل متحد تا نزول شأن آن». پژوهش‌های حقوقی، ۱۹، ۴۴ (۱۳۹۹)، ۷-۳۶.
<https://doi.org/10.48300/JLR.2020.120696>
- ساعد، نادر. حقوق بشردوستانه و سلاح‌های هسته‌ای، چاپ اول. تهران: موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۸۶.
- صلح‌چی، محمدعلی. «نظارت قضایی نسبت به تصمیمات شورای امنیت سازمان ملل متحد». مجموعه مقالات هفته پژوهش، دانشکده حقوق و علوم سیاسی علامه طباطبائی، (۱۳۸۸).
- عزیزی، ستار. «جایگاه ماده ۱۰۳ منشور ملل متحد در حقوق بین‌الملل عام». مطالعات حقوق تطبیقی معاصر، ۴، ۷ (۱۳۹۲)، ۹۷-۱۲۲.
- فلاح اسدی، مهرداد. شورای امنیت سازمان ملل متحد: تحریم و حقوق بشر، چاپ اول. تهران: انتشارات شهر دانش، ۱۳۹۴.
- مصفا، نسرین و مریم عبادی. «شورای امنیت و مدیریت بحران‌های منطقه‌ای (مطالعه موردی: بحران‌های سوریه و عراق)». فصلنامه سیاست، ۴۸، ۳ (۱۳۹۷)، ۷۴۱.
<https://doi.org/10.22059/JQP.2018.236849.1007093>
- ممتاز، جمشید. «انطباق تحریم‌های شورای امنیت با حقوق بشردوستانه بین‌المللی». مطالعات حقوق خصوصی، ۳۸، ۴ (۱۳۸۷)، ۳۴۱-۳۴۹.
<https://doi.org/20.1001.1.25885618.1387.38.4.17.0>
- نوع‌پرست، زهرا. «حیطه تعهدات ناشی از منشور ملل متحد بازبینی مواد: ۲۵ و ۱۰۳». علوم سیاسی، ۱۶ (۱۳۹۰)، ۵-۲۵.

- Birkhäuser, Noah. "Sanctions of the Security Council Against Individuals - Some Human Rights Problems". (2018), 1-16. <https://www.esil-sedi.eu/wp-content/uploads/.2018>. Accessed December 4, 2019.
- Bowett, Derek. "The Impact of Security Council Decisions on Dispute Settlement Procedures". *European Journal of International Law*, 5, 1(1994), 89-101. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.ejil.a035901>
- Brownlie, Ian. *International Law and the Use of Force by States*. Oxford: Clarendon Press, 1963.
- Brownlie, Ian. *Principles of public international law*, 7th Ed. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- Bydoon, Maysa and Gasem M.S. Al-Own. "The Legality of the Security Council Powers Expansion". *International Journal of Humanities and Social Science*, 7, 4(2017), 223-226.
- Case Concerning Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie (Libyan Arab Jamahiriya v. The United Kingdom), Provisional Measures, I.C.J. (Reports 14 April 1992).
- Cronin, Bruce and Ian Hurd. *The UN Security Council and the Politics of International Authority*. New York: Routledge, 2008.
- Davidsson, Elias. "Legal Boundaries to UN Sanctions", *International Journal of Human Rights*, 7, 4(2003), 1-50. <https://doi.org/10.1080/13642980310001726206>
- De Wet, Erika. *The Chapter VII Powers of the United Nations Security Council*. Oxford; Portland: Hart Publishing, 2004.
- Doulah, Abdolsamad and Mirshahbiz Shafee. "An Analysis of the Security Council Procedures in Managing Severe Violations of the International Human Rights". *Journal of Politics and Law*, 9, 8(2016), 33-43. DOI:10.5539/jpl.v9n8p33
- Farrall, Jeremy Matam. *United Nations Sanctions and the Rule of Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- Forsythe, David P. "The UN Security Council and Human Rights State Sovereignty and Human Dignity". *International policy Analysis. Friedrich Ebert Stiftung*, (2012), 1-14. Accessed February 20, 2021. library.fes.de/pdf-files/iez/09069.pdf.
- Frederking, Brian. *The United States and the Security Council Collective Security since the Cold War*. London: Routledge, 2007.
- Gowlland-Debbas, Vera. "Security Council Enforcement Action and Issues of State Responsibility", *International and Comparative Law Quarterly*, 43, 1(1994), 55-98. doi:10.1093/iclqaj/43.1.55
- Hilderbrand, Robert C. *Dumbarton oaks: the origins of the UN and the search for post war*

security. Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 1990.

- Hunt, Paul. "Towards Development: Human Rights And The WTO Agenda". Paper Presented at the panel Discussion, Mexico, September 12, 2003.

- Hurd, Ian. "The UN Security Council and the International Rule of Law". *The Chinese Journal of International Politics*, 7, 3(2014), 361-379. Doi: 10.1093/cjip/pot015

- ICJ Case Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia), Prv. Measures, Order of 13 Sept 1993. Separate Opinion. Lauterpacht, ICJ Rep.

- ICTY, Appeals Chamber, Prosecutor v. Dusko Tadic, (1995) IT-94-AR72.

- Ilieva, Jana, Aleksandar Dashtevski & Filip Kokotovic. "Economic Sanctions in International Law". *UTMS Journal of Economics*, 9, 2(2018), 201-211.

- Kitharidis, Sophocles. "The Power of Article 103 of the UN Charter on Treaty Obligations". *Journal of International Peacekeeping*, 20, 1-2(2016), 111-131. <https://doi.org/10.1163/18754112-02001008>

- Legal Consequences for of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South-West Africa) Advisory Opinion, ICJ Reports 1971, ICJ. Para.110.

- Lowe, Vaughan, Adam Roberts, Jennifer Welsh, and Dominik Zaum. *The United Nations Security Council and War: The Evolution of Thought and Practice since 1945*. London: Oxford University Press, 2008.

- Maja Lukic. "The Security Council's Targeted Sanctions in the Light of Recent Developments Occurring in the EC Context". *Belgrade Law Review*, LVII, 3(2009), 239-250. <https://ssrn.com/abstract=2020073>

- Marossi, Ali and Marisa R. Bassett, *Economic Sanctions under International Law: Unilateralism, Multilateralism, Legitimacy, and Consequences*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2015.

- Mertus, Julie A. *The United Nations and Human Rights: A guide for a new era*, 2nd edition. New York: Routledge, 2009.

- Nasu, Hitoshi. "The UN Security Council's Responsibility and the Responsibility to Protect". *Max Planck Year book of United Nations Law*, 15, (2011), 377-418. <https://ssrn.com/abstract=2255295>

- Okhovat, *Sahar*. *The United Nations Security Council: Its Veto Power and Its Reform*. Sydney: Centre for Peace and Conflict Studies, University of Sydney, 2012.

- Orakhelashvili, Alexander. "The Impact of Peremptory Norms on the Interpretation and Application of United Nations Security Council Resolutions", *The European Journal of International Law*, 16, 1(2005), 59-88. <https://ssrn.com/abstract=803795>

- Pauwelyn, Joost. *The Nature of WTO Obligations*. Cambridge: Harvard Law School, 2002.

- Rosand, Eric. "The Security Council As Global Legislator: Ultra Vires or Ultra

Innovative?”. *Fordham International Law Journal*, 28, 3(2004), 542-590. Available at: <https://ir.lawnet.fordham.edu/ilj/vol28/iss3/2>

- Schweigman, David. *The Authority of the Security Council under Chapter VII of the UN Charter, Legal Limits and the Role of the International Court of Justice*. The Hague, The Netherlands: Kluwer Law International, 2001.

- Shelton, Dinah. *Remedies in International Human Rights Law*, Third Ed. Oxford: Oxford University Press, 2015.

- Simma, Bruno, Daniel Erasmus Khan, Georg Nolte and Andreas Paulus. *The Charter of the United Nations: A Commentary*, Third Ed. Oxford: Oxford University Press, 2012.

- Suk Baek, Buhm. *Economic Sanctions Against Human Rights Violations*, Cornell Law School Inter-University Graduate Student Conference Papers. Paper 11. http://scholarship.law.cornell.edu/lps_clacp/11. (2008).

- Vegh, Karoly. “A Legislative Power of the UN Security Council?”. *Acta Juridica Hungarica*, 49, 3(2008), 275-295. DOI: 10.1556/AJur.49.2008.3.2

- Walling, Carrie Booth. “The United Nations Security Council and Human Rights Global Governance”. *Global Governance*, 26, 2(2020), 291-306. <https://doi.org/10.1163/19426720-02602011>

- Whittle, Devon. “The Limits of Legality and the United Nations Security Council: Applying the Extralegal Measures Model to Chapter VII Action”. *European Journal of International Law*, 26, 3(2015), 672-675. <https://doi.org/10.1093/ejil/chv042>

- Wolfrum, Rudiger. “The Max Planck Encyclopedia of Public International Law”. Published under the auspices of the Max Planck Institute for Comparative Public Law and International law. OUP, 9(2012).

- Wood, Michael C. “The Interpretation of Security Council Resolutions”, *Max Plank Yearbook of United Nations Law*, 20, 1(1998), 1-35. https://doi.org/10.1163/13894633_02001002

- Wouters, Jan and Tom Ruys. *Security Council Reform: A New Veto for a New Century?*. Brussels, Belgium: Academia Press, 2005.

- Yassin Abdullah Kadi and AL Barakaat International Foundation v. Council of the European Union and Commission of the European Communities, (2008) ECR I 6351 Kadi CJEU I Cases C-402/05 P and C-415/05 P, 3 September 2008.

- Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities, Case T-315/01, 21 September 2005.

- Tomuschat, Christian. “The Lockaerbie case before the international court of justice”. *International Commission of Jurists*, 48(1992).

This Page Intentionally Left Blank